

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra hudební výchovy

Diplomová práce

Výchovné koncerty pro první stupeň základní školy v jihlavském regionu

Educational concerts for the first stage of the primary school
in the Jihlava region

Vypracoval: Natálie Cábová
Vedoucí práce: Mgr. Martin Voříšek, Ph.D.

České Budějovice 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji diplomovou práci vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích, 15. 4. 2024

.....

Natálie Cábová

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce Mgr. Martinu Voříškovi Ph.D. za odborné vedení práce, cenné rady, připomínky a trpělivost během zpracování této diplomové práce. Dále děkuji základní škole Batelov za možnost provedení praktické části diplomové práce.

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá výchovnými koncerty pro první stupeň základních škol na území jihlavského regionu. Teoretická část práce se zabývá historickým vývojem výchovných koncertů a nejdůležitějšími osobnostmi, které jsou s výchovnými koncerty spojeny. Velký důraz je pak kladen na okres Jihlava a stav výchovných koncertů na tomto území. V praktické části diplomové práce jsou poznatky z teoretické části aplikovány na konkrétní příklady. Zabývám se zde organizací vlastního výchovného koncertu. Speciální pozornost kromě samotného koncertu věnuji také přípravné i závěrečné fázi výchovného koncertu. Přiloženo je několik vzorových příprav, které umožňují začlenění výchovného koncertu do další výuky žáků.

Cílem diplomové práce bylo zmapovat stav výchovných koncertů na území jihlavského regionu a zjistit vztah pedagogů, působících na tomto území, k výchovným koncertům.

Klíčová slova: hudební výchova, výchovný koncert, první stupeň, poslech

Abstract

This diploma thesis examines educational concerts for the first stage of the primary school in the Jihlava region.

The theoretical part of the thesis deals with the historical development of the educational concerts and the most important personalities associated with them. Special emphasis is placed on the Jihlava district and the state of educational concerts in this area.

In the practical part of the thesis, the insights from the theoretical section are applied to specific examples. It focuses on organizing a own educational concert, with particular attention given not only to the concert itself but also to the preparatory and concluding phases. Several sample preparations are included, allowing the integration of educational concerts into further student education.

The aim of the thesis was to map the state of educational concerts in the Jihlava region and to determine the relationship of educators working in this area to educational concerts.

Key words: music education, educational concerts, first stage, listening

Obsah

Úvod	8
I. Výchovné koncerty – teoretická část	9
1. Historie výchovných koncertů	9
1.1 Vznik	9
1.2 František Blaha.....	10
1.3 Ilja Hurník	11
1.4 Leonard Bernstein	12
1.5 Miloš Machek.....	13
1.6 Současnost.....	14
2. Typologie výchovných koncertů	15
2.1 Základní dělení	16
2.2 Dělení podle R. Raymona	16
2.3 Dělení podle I. Hurníka	16
2.4 Dělení podle V. Drábka	17
3. Metodika výchovných koncertů	18
4. Tvorba a realizace výchovného koncertu	20
4.1 Scénář	21
4.2 Průvodní slovo.....	22
4.3 Aktivizace posluchačů.....	23
4.4 Kompozice pořadu	24
4.5 Metodický list.....	25
5. Výchovné koncerty v jihlavském regionu.....	26
5.1 Okres Jihlava	26
5.2 Filharmonie Gustava Mahlera Jihlava.....	26
5.3 Výzkum na základních školách v okrese Jihlava	28
5.4 Soukromé rozhovory s vybranými pedagogy na 1. stupni ZŠ v okrese Jihlava.....	40
II. Výchovné koncerty – praktická část	44
1. Tvorba vlastního výchovného koncertu	44
1.1 Cílová skupina zaměření výchovného koncertu.....	44
1.2 Název a námět výchovného koncertu.....	45
1.3 Obsahové vymezení a cíl výchovného koncertu	45
1.4 Ukotvení v RVP.....	45
1.5 Výběr skladeb.....	46
1.6 Časové vymezení koncertu.....	47
2. Přípravná fáze výchovného koncertu	47

2.1 Příprava na úvodní hodinu k výchovnému koncertu “Co to hraje?”	47
3. Vlastní výchovný koncert.....	50
3.1 Aktivizace posluchačů během výchovného koncertu	50
3.2 Scénář výchovného koncertu	51
4. Závěrečná část výchovného koncertu	54
5. Zhodnocení vlastního výchovného koncertu	64
Závěr	66
Seznam příloh.....	67
Seznam obrazových příloh	72
Seznam použité literatury	76
Seznam internetových zdrojů	78

Úvod

V minulých letech patřily výchovné koncerty k významným doplňkovým aktivitám hudební výchovy nejen na základních školách. Z průzkumu České školní inspekce z roku 2020¹ ale vyplývá, že v současné době více než 70 % škol nenavštíví během roku ani jeden koncert. Hlavním cílem diplomové práce je tedy hledání příčiny tohoto stavu.

V této práci se věnuji prozkoumání historie, vývoje a nejdůležitějších osobností výchovných koncertů. Výchovné koncerty představují významný nástroj pro šíření hudebního a kulturního povědomí nejen mladých a dospívajících lidí. Jsou jedinečnou kombinací hudebního umění a edukace, která má potenciál obohatit kulturní život a posílit vzdělávací zážitek veřejnosti.

Teoretická část diplomové práce je zaměřena na systematické zkoumání významných aspektů spojených s výchovnými koncerty. V této části se zabývám historií a vývojem výchovných koncertů nejen na našem území. Zaměřuji se zde také na klíčové postavy výchovných koncertů, díky kterým se výchovné koncerty mohly dostat na nynější úroveň. Speciální pozornost pak věnuji jihlavskému regionu a organizaci výchovných koncertů na území jihlavského okresu. Při tvorbě teoretické části mé diplomové práce jsem vycházela především z knihy „ABC Výchovných koncertů” od Václava Drábka. Tato publikace je dobře dostupná a podává ucelený pohled na problematiku tvorby výchovných koncertů a to i přesto, že byla poprvé vydána již v roce 1987.

V praktické části diplomové práce aplikuji získané poznatky a dovednosti z teoretické části a organizuji vlastní výchovný koncert pro 1. stupeň základní školy. Tato část zahrnuje plánování a následnou realizaci koncertu, včetně výběru repertoáru, umělců a metodických listů k události. Součástí diplomové práce jsou i vzorové přípravy do ostatních hodin s využitím mezipředmětových vztahů.

Hlavním cílem této diplomové práce je přispět k hlubšímu porozumění významu výchovných koncertů a poskytnout ucelený pohled na jejich historii a vývoj.

Doufám, že výsledky této práce budou užitečné pro odbornou i širší veřejnost a přispějí k dalšímu rozvoji výchovných koncertů nejen v tomto regionu.

¹ Podpora rozvoje žáků základních škol ve vzdělávací oblasti Umění a kultura. Česká školní inspekce [online]. 2020 [cit. 2024-04-16]. Dostupné z: https://www.csicr.cz/html/2020/TZ_Umeni_a_kultura/html5/index.html?&locale=CSY&pn=1

I. Výchovné koncerty – teoretická část

Výchovné koncerty jsou pro mládež možností, jak přijít do kontaktu s klasickou hudbou. Zážitek umocňuje fakt, že oproti klasickému, reprodukovanému poslechu ve školní třídě, mají žáci možnost poslechnout si reálný zvuk velké škály hudebních nástrojů. Zároveň mají jedinečnou možnost přijít do přímého kontaktu s hudebníky. Z pedagogického hlediska jsou výchovné koncerty velice vhodným a prospěšným doplňkem ke klasické hudební výchově. Pomocí výchovných koncertů můžeme formovat novou generaci posluchačů klasické hudby a připravovat děti na další klasické koncerty, opery a také balet. Díky názornosti můžeme na výchovných koncertech vysvětlit nejrůznější hudební pojmy a jevy mnohem srozumitelněji, nežli v klasických hodinách hudební výchovy. „*V dějinách pedagogiky najdeme poučení, že hudba a zpěv byly v minulosti vždycky součástí všeobecného vzdělání, poslech jako pravidelná a relativně samostatná část vyučování se však uplatňuje teprve s vynálezem záznamu zvuku, obecného rozšíření doznává až v 50. letech našeho století.*”²

1. Historie výchovných koncertů

V této kapitole se věnuji stručné historii a vývoji výchovných koncertů nejen na našem území. S výčtem začínám již na počátku 20. století a postupuji až k současným, významným tvůrcům výchovných koncertů. Zmiňuji zde několik významných osobností, které se, z mého pohledu nejvíce, zasloužily o pozitivní vývoj výchovných koncertů.

1.1 Vznik

První koncerty pro děti a mládež se na našem území začaly objevovat již na přelomu 19. a 20. století. Za jejich vznikem stál především Otakar Hostinský a Zdeněk Nejedlý.³ Koncerty pro žáky pražských škol organizoval od roku 1903 profesor Josef Simla. Koncerty pro mládež v počátcích nebraly zřetel na nízký věk posluchačů a často se vybíraly přehnaně náročné

² VOBORNÍK, Bohumil. *Didaktické problémy poslechu hudby*. 1. Pedagogická fakulta JU České Budějovice, 1993. ISBN 80-7040-064-1.

³ DRÁBEK, Václav. *ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém)*. Edice informací hudebního odboru Divadelního ústavu v Praze. Praha: Divadelní ústav, 1987, str. 7

skladby, které žáky nezaujaly. To se částečně změnilo po roce 1907, po kritice Zdeňka Nejedlého.⁴

Během první světové války se začaly objevovat první návody a příručky k pořádání výchovných koncertů, které vycházely z hudebně psychologických výzkumů Františka Čády a Otakara Zicha.⁵ Zároveň byly velice důležité články Konráda Pospíšila v časopise *Pedagogické rozhledy*, ve kterých popisoval způsoby a provedení výchovných koncertů v Německu. Po vzniku samostatného Československa ještě více zesílil boj za reformu hudební výchovy na školách.

Nových osnov se hudební výchova dočkala až v roce 1930. Do osnov se tak mimo jiné přidává také okruh porozumění hudebním dílům. Díky této úpravě začal do hudební výchovy velkou měrou zasahovat i rozhlas, který přinášel živé přenosy z koncertů. Od roku 1931 začal Adolf Cmíral prosazovat Hudební besedy na školách. Cmíral stanovil hlavní zásady pořádání hudebních besed: „*soustavnost, věkovou přiměřenost, předběžný výklad a stylové provedení.*”⁶ Od roku 1939 postupně sílila obliba výchovných koncertů a receptivní hudební výchovy. Hudební výchova byla povinná ve všech ročnících od základní po střední školu.

1.2 František Blaha

Jako první ucelil a realizoval koncept výchovných koncertů učitel František Blaha, který spolupracoval s filharmonií ve Zlíně (tehdejší Gottwaldově). Blaha byl učitelem, dirigentem a sbormistrem.⁷ Mimo svou vlastní učitelskou činnost také vydával různé sborníky, aby dalším učitelům pomohl s hudební výchovou a zajistil dostatek materiálů, podle kterých by se hudební výchova na školách dala vyučovat. Svůj první výchovný koncert uspořádal v roce 1949 pro žáky středních škol.

Blaha propojil koncert se školní přípravou žáků. To znamenalo, že před každou návštěvou koncertu musela ve škole proběhnout příprava žáků na koncert samotný. Vytvořil soubor archů, které školám sloužily jako metodický návod do hodin hudební výchovy. Bylo na učitelích,

⁴ DRÁBEK, Václav. *ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém)*. Edice informací hudebního odboru Divadelního ústavu v Praze. Praha: Divadelní ústav, 1987, str. 8

⁵ ZICH, Otakar. *Estetické vnímání hudby: estetika hudby. Klasikové hudební vědy a kritiky* (Supraphon). Praha: Supraphon, 1981

⁶ DRÁBEK, Václav. *ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém)*. Edice informací hudebního odboru Divadelního ústavu v Praze. Praha: Divadelní ústav, 1987, str. 9

⁷ FRIC, Ota. *Vzorný učitel František Blaha, organisátor výchovných koncertů v Gottwaldově: příspěvek k řešení některých otázek estetické výchovy ve škole. Šíření zkušeností. Olomouc: Krajský ústav pro další vzdělávání učitelů, 1956, str. 3- 26*

aby žáky seznámili (alespoň okrajově) se skladatelem, základními daty a skladbami. „V průběhu koncertu byly děti aktivizovány pomocí zpěvu, hudebních hádanek a soutěží.“⁸ Plán byl každý rok navštívit dva až tři koncerty. Do dokončení školní docházky tak měl každý žák slyšet zhruba sto skladeb. Blahovy koncerty vzbudily velký ohlas a během let je začaly následovat instituce v Praze, Brně, Ostravě a dalších městech. Blahovy koncerty byly často kritizovány pro jejich estrádovost a velmi subjektivní slovní komentáře. Vlivem této kritiky Blaha po sedmi letech své koncerty přestal pořádat úplně.

Během padesátých let proběhlo velké množství celostátních konferencí na téma výchovných koncertů pro děti a mládež. Konferenciéři si kladli za cíl vyřešení otázek koncepce a organizace koncertů pro různé věkové skupiny.

1.3 Ilja Hurník

Jednou z nejdůležitějších a nejzásadnějších osobností ve světě výchovných koncertů u nás je rozhodně Ilja Hurník.⁹ Spolu s Janáčkovou filharmonií v Ostravě vytvořil cyklus výchovných koncertů pro děti a mládež. Tyto koncerty byly specifické formou i obsahem. Hurník dokázal velice dobře navázat kontakt s dětským divákem a přiblížit mu život a svět interpretů. Ve svých koncertech využíval řadu inovativních postupů. Pro nás nejdůležitější, a i v moderní škole stále využitelný, je cyklus „Umění poslouchat hudbu.“¹⁰ Jedná se o komplet osmi gramofonových desek (v současnosti převedených na CD) vydaných Supraphonem v roce 1972.¹¹ Posluchač zde nalezne devět témat, která mu přiblíží vybranou hudební problematiku. Hurník vychází z toho, že posluchač nemá s hudebním světem žádné zkušenosti a proto za sebe staví jednotlivé kapitoly systematicky a s logickou návazností. Na každé desce se Hurník věnuje určitým hudebním tématům. Na úvodních deskách mluví k dětem a k nástrojům v orchestru. Pro poutavost nástrojům často přisuzuje lidské vlastnosti a nechává je spolu komunikovat pomocí zvuků. Postupně představuje nástroje či nástrojové skupiny, které můžeme v orchestru slyšet. V cyklu se Hurník věnuje také dynamice, kontrastu, dějinám hudby a překvapivě také kritice. Právě v kapitole „Jak se musí hrát“ se Hurník snaží děti naučit, jakým způsobem mají

⁸ DRÁBEK, Václav. *ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém)*. Edice informací hudebního odboru Divadelního ústavu v Praze. Praha: Divadelní ústav, 1987, str. 11

⁹ DRÁBEK, Václav. *ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém)*. Edice informací hudebního odboru Divadelního ústavu v Praze. Praha: Divadelní ústav, 1987, str. 12 - 13

¹⁰ DRÁBEK, Václav. *ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém)*. Edice informací hudebního odboru Divadelního ústavu v Praze. Praha: Divadelní ústav, 1987, str. 12

¹¹ HURNÍK, Ilja. *Umění poslouchat hudbu*. Praha: Supraphon, p1972, p199

odhalit a hodnotit nepovedený zvuk, špatné frázování a další neduhy. Touto kapitolou se snaží především tříbit vkus posluchače a nutí ho kriticky se zamýšlet nad vyslechnutými skladbami. Závěrečnou část cyklu tvoří test znalostí a samotný výchovný koncert. Hurník doporučoval, že by nejprve měla zaznít hudba, aby si děti vytvořily určitý hudební zážitek a až poté by měl následovat výklad a slovní doplnění toho, co děti slyšely.

I později v sedmdesátých letech byl vývoj koncertů ovlivněn rozhlasovým a hlavně televizním vysíláním. Program *Zaostřeno na hudbu* nabízel přenosy operních představení a krátkých hudebních filmů. Docházelo k velké modernizaci koncertů, zásluhu na tom mají především státní orchestry, filharmonie, umělecké agentury a lidové školy umění.¹²

1.4 Leonard Bernstein

Na tomto místě bych ráda zmínila i osobnost Leonarda Bernsteina.¹³ Leonard Bernstein se narodil ve státě Massachusetts ve Spojených státech amerických. Vystudoval hru na klavír, skladbu a dirigování na Harvardově univerzitě a na Curtisově hudebním institutu. Mimo jiné se proslavil i v Praze, během festivalu Pražské jaro v roce 1946, během kterého spolupracoval i s Českou filharmonií. Za svůj život se stal jedním z nejproslulejších světových dirigentů a skladatelů. Populárním se stal hlavně po vydání muzikálu *West Side Story*, inspirovaným tragédií *Romeo a Julie* od Williama Shakespeara. Pro tuto diplomovou práci je důležitý především díky popularizaci koncertů pro mladé publikum. Na základě těchto koncertů sepsal i knihy „*Hudbou k radosti*” a „*O hudbě – Koncerty pro mladé publikum*”, které jsou dodnes hojně využívané pro tvorbu dalších výchovných koncertů pro děti a mládež. Během let 1958 až 1972 sestavil s Newyorskou filharmonií, jejímž byl hlavním dirigentem, 53 pořadů pro mladé publikum. Bernstein své koncerty pečlivě a promyšleně plánoval tak, aby se výkladem dokázal co nejvíce přiblížit nízkému věku posluchačů. Díky svým schopnostem dokázal zaujmout nejen dětské publikum, ale také rodiče dětí.

¹² DRÁBEK, Václav. *ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém)*. Edice informací hudebního odboru Divadelního ústavu v Praze. Praha: Divadelní ústav, 1987, str. 13

¹³ BERNSTEIN, Leonard, GOTTLIEB, Jack (ed.). *O hudbě: koncerty pro mladé publikum*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996. ISBN 80-7106-120-4.

1.5 Miloš Machek

Další důležitou osobností v oblasti výchovných koncertů je Miloš Machek.¹⁴ Machek se po dostudování JAMU stal v 80. letech 20. století hlavním protagonistou výchovných koncertů na našem území. V roce 1983 se stal druhým dirigentem Filharmonie Bohuslava Martinů ve Zlíně a právě tato spolupráce měla zásadní význam pro popularizaci výchovných koncertů. Součástí jeho práce, jakožto druhého dirigenta, totiž nebylo pouze vedení klasických koncertů, ale také dostal na starost vedení vzdělávacích programů a koncertů pro děti a mládež. Machkovým vzorem se stal již výše zmíněný František Blaha, který nastavil určitou úroveň pro výchovné koncerty ve Zlíně.

Dalším velkým zdrojem inspirace pro něj byl Ilja Hurník, se kterým osobně spolupracoval a také Leonard Bernstein a Wynton Marsalis (jazzový trumpetista a popularizátor koncertů pro děti a mládež). Od začátku Machkova působení ve Zlínské filharmonii od roku 1983 bylo ročně pořádáno až 50 výchovných koncertů pro žáky základních, středních škol i odborných učilišť. Jako moderátoři se do Machkových koncertů původně zapojovali učitelé žáků, postupně ale zvyšoval efektivnost koncertů spoluprací s profesionálními moderátory, kteří dokázali děti nadchnout a udržet jejich pozornost během celého koncertu.

Zlomovým okamžikem se pro Machka stala spolupráce s brněnskou filharmonií na cyklu Koncerty pro děti a rodiče. Právě pro tento cyklus se nejvíce inspiroval Hurníkem. Celý cyklus se rozhodl pojmout jako pohádku, protože zjistil, že pohádkové téma je pro děti silným aktivizačním prvkem. Machek do svých koncertů zařazovat také určité divadelní prvky. Používal pestrobarevné kostýmy a rekvizity. Do výkladu rád přidával světelné, zvukové a vizuální efekty. Standardně trvaly Machkovi koncerty maximálně 60 minut a aby dosáhl plné pozornosti, jednotlivé hudební ukázky většinou nepřekročily 3 minuty. Díky svému elánu a nadšení ale dokázal zaujmout a udržet dětskou pozornost natolik, že děti byly schopné vyslechnout například celou Smetanovu Vltavu. Snažil se o prolínání pomalých a rychlých skladeb, ale rychlé skladby měly většinou mírnou převahu. V rámci aktivizačních prvků Machek používal nejen pohádkové příběhy. Pracoval také s alternativními konci příběhů, kdy si sami posluchači mohli zvolit, jak celý příběh skončí. Často také bořil pomyslnou hranici mezi

¹⁴ MACHKOVÁ, Rita. Socializace dětí a mládeže v nové koncepci výchovných koncertů. Vedoucí Jůzl, Miloslav. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií, Katedra pedagogiky, 2014. Dostupné také z: <http://hdl.handle.net/10563/27270>, str. 48 – 54.

účinkujícími a posluchači. V jeho koncertech bylo možné vidět sólisty mezi diváky, hudebníky po celém sále a posluchače ovládající dirigenta. S tímto nápadem přišel Machek mezi prvními u nás a zpočátku za to sklídl velkou vlnu kritiky. K jeho nejznámějším výchovným koncertům patří například UFO nebo Den Hraček.¹⁵

1.6 Současnost

V současné době se pořádáním výchovných koncertů zabývají filharmonie po téměř celé České republice. Za zmínku stojí určitě výchovné koncerty pořádané Filharmonií Hradec Králové, kde v současné době navazují na historicky velmi bohaté programy pro děti a mládež.¹⁶ Velmi kvalitní jsou také koncerty pro děti a dospívající pořádané Českou filharmonií.¹⁷ Česká filharmonie nabízí v současné sezóně 19 programů zaměřených pro děti od 4 let až po jejich rodiče. Velice pěkný je také počín Jihočeského divadla, které v sezóně 2023/24 uvedlo „Nevýchovný koncert.“¹⁸ Dle slov uměleckého šéfa opery Jihočeského divadla a zároveň režiséra inscenace Tomáše Ondřeje Pilaře se jedná o opak klasických nudných výchovných koncertů. O pravdivosti jeho slov vypovídá i fakt, že právě Nevýchovný koncert získal cenu Jihočeské Thalie za rok 2023 za nejlepší představení pro děti. Velké množství výchovných koncertů pro děti a mládež organizují také soukromé skupiny a hudebníci. Nezanedbatelné zastoupení v tvorbě výchovných koncertů mají také základní umělecké školy a jejich učitelé. Ráda bych na tomto místě zmínila ještě dvě jména důležitá pro současný trend výchovných koncertů. Jedná se o Petra Kadlece a dirigenta Marka Ivanoviče.¹⁹ Dvojice spolu spolupracuje od roku 2006 a mimo jiné sestavila i cyklus výchovných koncertů pod názvem „Čtyři kroky do nového světa“. Petr Kadlec během koncertů působí jako průvodce a moderátor, komunikuje s diváky a je jakousi spojnicí mezi orchestrem, dirigentem a posluchači. Kadlec vystudoval hudební vědu na Filosofické fakultě Karlovy university. Působil jako hudební dramaturg v Českém rozhlase a od roku 2003 spolupracuje s Českou filharmonií. Marko Ivanović je

¹⁵ KUPKA, Miroslava. *Specifikum výchovných koncertů Miloše A. Machka a jejich vliv na současného posluchače* [online]. 6 [cit. 2024-04-09]. Dostupné z: <https://aura.ujep.cz/pdfs/aum/2016/01/10.pdf>

¹⁶ *Filharmonie Hradec Králové* [online]. [cit. 2024-04-09]. Dostupné z: <https://www.fhk.cz/>

¹⁷ *Vzdělávací programy pro děti, dospívající i dospělé* [online]. [cit. 2024-04-09]. Dostupné z: <https://www.ceskafilharmonie.cz/vzdelavaci-programy-pro-verejnost/>

¹⁸ *Nevýchovný koncert* [online]. 2023 [cit. 2024-04-11]. Dostupné z: <https://www.jihoceskedivadlo.cz/porad/2705-nevychovny-koncert>

¹⁹ BLAHOVÁ, Kateřina. *Výchovné koncerty přibližující hudbu mladým posluchačům* [online]. Brno, 2018 [cit. 2024-03-18]. Dostupné z: <https://is.jamu.cz/th/jd5d3/>. Diplomová práce. Janáčkova akademie múzických umění, Hudební fakulta. Vedoucí práce Jindřiška BÁRTOVÁ, str. 40 – 60

považován za jednoho z předních českých dirigentů. Vystudoval AMU a spolupracuje s velkým množstvím českých i zahraničních předních orchestrů. Oba si uvědomovali, že stávající program České filharmonie pro děti nebyl dostatečný. Spojili se proto s Českou studentskou filharmonií a začali vymýšlet, jak předat své znalosti a vášně pro klasickou hudbu dětem a mladistvým. Vzorem se jim stal Leonard Bernstein a jeho koncerty, uvědomují si ale originalitu Bernsteinových koncertů, nesnaží se ho proto přímo napodobovat. Téma a skladby vybírají vždy společně, v minulosti byly koncerty často zaměřeny na konkrétní skladbu, kterou Kadlec a Ivanović nejprve důkladně rozebrali a až poté nechali orchestr předvést celou skladbu. V sezóně 2016/2017 přišla změna a dvojice se rozhodla pro jiný model koncertu, ve kterém bylo zvoleno konkrétní téma a k němu poté přiřazeny skladby, které se tématu týkají. Ke každému koncertu je připravena brožura s nejzajímavějšími informacemi a poznatky. Učitelé dále před koncertem obdrží prezentaci, díky které mohou své žáky na koncert předem připravit. Koncerty dua Kadlec- Ivanović jsou především pro publikum středních škol, doba trvání koncertu je většinou 2x 45 minut. V první půlce je zpravidla proveden teoretický rozbor díla a autora, zároveň jsou zde zmíněny zajímavosti ze života autora a jeho tvorby, výklad je samozřejmě doplněn názornými ukázkami. V druhé půlce pak probíhá samotný koncert. Kadlec i Ivanović jsou schopni důležité informace o díle i autorovi podat věcným, nepodbíživým způsobem, dokáží udržet pozornost publika a umí pracovat s humorem, bez zbytečných trapných vtipů. Dalším důležitým aspektem jejich koncertů je dle jejich slov to, že hrají „mladí mladým“. Domnívají se, že pro mladé posluchače může být velkým přínosem i fakt, že na pódiu uvidí hrát právě své vrstevníky na špičkové úrovni.²⁰

2. Typologie výchovných koncertů

Existuje velké množství kritérií, podle kterých můžeme výchovné koncerty dělit. Nejčastěji se ale výchovné koncerty dělí podle způsobu interpretace. Můžeme je dělit na koncerty sólistů, komorní hudby, sborové a symfonické koncerty a operní představení (s výchovným přesahem). Většina osobností, které se výchovnými koncerty zabývaly, si vytvořila své vlastní, individuální dělení koncertů.

²⁰ BLAHOVÁ, Kateřina. Výchovné koncerty přibližující hudbu mladým posluchačům [online]. Brno, 2018 [cit. 2024-03-18]. Dostupné z: <https://is.jamu.cz/th/jd5d3/>. Diplomová práce. Janáčkova akademie múzických umění, Hudební fakulta. Vedoucí práce Jindřiška BÁRTOVÁ, str. 40 – 60

2.1 Základní dělení²¹

- A. Povinné koncerty = koncerty, které se konají v době vyučování a slučují se s osnovami vyučovaného předmětu
- B. Dobrovolné koncerty = mimoškolní, mají podobu klasického celovečerního koncertu

2.2 Dělení podle R. Raymona²²

- A. Koncerty bez průvodního slova – velmi podobné klasickým, celovečerním koncertům. Vhodnější pro starší, zkušenější posluchače.
- B. Koncerty s průvodním slovem – průvodní slovo tvoří moderátor koncertu, často velice subjektivně zabarvené. Tyto koncerty mohou být provázány s výkladem s aktivní účastí žáků, popřípadě besedou.
- C. Koncerty motivované mimohudebně – koncerty motivované nějakým příběhem, pohádkou, poezií, obrazem nebo pohybem.

2.3 Dělení podle I. Hurníka²³

Základním kritériem dělení je pro Hurníka naukovost a zážitkovost.

- A. Hudební instruktáž (lekce) = systematický proces výuky, který se zaměřuje přímo na zlepšení konkrétních teoretických i praktických hudebních dovedností. Hudební instruktáž by měla být strukturovaná a mít pevně stanovený cíl.
- B. Hudební beseda = společná diskuze hudebníků a pedagogů s posluchači. Hudební besedy mohou být neformální. Hlavním cílem je sdílení vlastních hudebních znalostí a názorů.
- C. Vlastní výchovný koncert s průvodním slovem

²¹ DRÁBEK, Václav. ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém). Edice informací hudebního odboru Divadelního ústavu v Praze. Praha: Divadelní ústav, 1987, str. 46

²² DRÁBEK, Václav. ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém). Edice informací hudebního odboru Divadelního ústavu v Praze. Praha: Divadelní ústav, 1987, str. 46

²³ DRÁBEK, Václav. ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém). Edice informací hudebního odboru Divadelního ústavu v Praze. Praha: Divadelní ústav, 1987, str. 46

2.4 Dělení podle V. Drábka²⁴

Dle Drábka je nevhodnější, vzhledem k proměnlivosti obsahu jednotlivých koncertů, vycházet z formy prezentace. „*Za samozřejmé rovněž považujeme uplatnění principu aktivity žáka a principu naukovosti a zážitkovosti jako dialektické jednoty didaktické a estetické interakce.*”

²⁵ Dodává, že toto členění funguje pouze pokud záměrně odhlížíme od kritérií, která jsou závazná pro všechny typy výchovných koncertů (názornost, soustavnost, přiměřenost). Po tomto zvážení nakonec došel ke třem základním typům výchovných koncertů.

2.4.1 Koncerty s výkladem

- a. S průvodním slovem – v současné době nejvíce využívaný druh výchovných koncertů. Hudba je zde v dominantním postavení a slovní doprovod slouží pouze jako komentář k jednotlivým hudebním dílům. Průvodní slovo by mělo posluchače naladit a udržet jeho pozornost vůči připravovanému programu. Nemělo by se jednat o pouhé oznamování následujících hudebních čísel. Pokud bude převažovat instruktivnost koncertu nad slavnostní atmosférou, budeme hovořit o lekci.
- b. Hudební beseda – jedná se také o koncert s výkladem, probíhá zde ale určitý dialog mezi účinkujícími a posluchači. Hudební beseda je většinou pořádána v menším, intimnějším kruhu – často v samotné školní třídě. Důležitý je i v tomto případě vedoucí/ moderátor besedy. Měl by žákům pomoci překlenout počáteční ostych a v případě potřeby řídit besedu předem připravenými otázkami. Hlavním cílem besedy by mělo být vzbuzení aktivního zájmu o hudbu. Zároveň hudební beseda umožňuje dětem se blíže seznámit se samotnými umělci.

2.4.2 Komponované pořady

Jedná se o kombinaci hudby, slova a jiného druhu umění, hudební pohádka, průřez operou (scénické ztvárnění). Jedná se o jednu z nejnáročnějších možností výchovného koncertu. Hlavní důraz je zde kladen na spojení slova a hudby. Hudba v tomto případě může být živá i reprodukováná. K tomuto základnímu spoji se přidává také obraz, tanec či film. Tento celek by měl na posluchače působit současně

²⁴ DRÁBEK, Václav. ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém). Edice informací hudebního odboru Divadelního ústavu v Praze. Praha: Divadelní ústav, 1987, str. 47

²⁵ DRÁBEK, Václav. ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém). Edice informací hudebního odboru Divadelního ústavu v Praze. Praha: Divadelní ústav, 1987, str. 47

emocionálně, rozumově, auditivně i vizuálně. Není nutné uplatnit všechny výše zmíněné prvky, důležité je právě propojení. Patří sem také různé formy dramatizace spojené s kostýmy a určitou hereckou akcí.

2.4.3 Hudebně dramatické žánry

Jedná se o operní a baletní představení s výchovným přesahem. Nespadá přímo pod pojem výchovného koncertu, úzce s ním ale souvisí.

Toto základní dělení pak doplňuje kritériem původnosti. Při zohlednění původnosti můžeme rozlišovat koncerty speciálně komponované (s původní hudbou) a koncerty sestavené z děl různých autorů. Dále dělení doplňujeme o kritérium tematičnosti. V tomto případě koncerty dělíme na tematické, což je koncert, na kterém zazní více skladeb, které jsou propojeny určitou jednotící myšlenkou a koncerty monografické, což jsou koncerty věnované jednomu konkrétnímu dílu.

Dle Drábka neexistuje jednotná odpověď na to, který z výše zmíněných typů VK je nejlepší. Pro využití v praxi by se všechny typy měly doplňovat.

3. Metodika výchovných koncertů

„Koncerty pro mládež rozumíme hudební produkce určené dětem a mládeži, jejich společným znakem je zpravidla mládeži přiměřená dramaturgie, vhodná doba konání, případně snížené vstupné. Koncerty pro mládež dělíme na povinné (výchovné), konané v době vyučování v souladu s osnovami, zprostředkované slovním doprovodem, a na dobrovolné (mimoškolní), obsahem a formou podobné celovečerním koncertu.“²⁶

Výchovný koncert jako takový by tedy měl mít 3. základní složky:

1. Didaktickou a estetickou interakci
2. Návaznost na osnovy
3. Začlenění do vyučování

V rámci didaktické interakce by měl být zprostředkován styk žáka s hudebním dílem. Důležitou roli v této interakci hraje učitel, popřípadě moderátor koncertu.

²⁶ DRÁBEK, Václav. ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém). Edice informací hudebního odboru Divadelního ústavu v Praze. Praha: Divadelní ústav, 1987, str. 37

V původním plánu by měl být výchovný koncert realizován formou exkurze mimo školu a třídu. V současné době toto již není pravidlem a koncerty bývají realizovány přímo v místě školy. Samotný koncert by měl být vyvrcholením metodické práce učitele. Před samotným koncertem by měla proběhnout příprava žáků. Celkově by koncert měl obsahovat tři fáze. Fází přípravnou, která proběhne před koncertem ve škole. Přípravná fáze by měla děti namotivovat k návštěvě koncertu a připravit je na něj. Učitel by měl seznámit žáky s autory, dílem a dalšími souvislostmi. Velkou roli v přípravné fázi hrají různé metodické listy, brožury a jiné materiály, které by měly učiteli pomoci s přípravou dětí. Velice často tyto materiály poskytují samotné instituce, které výchovné koncerty nabízí. Drábek uvádí, že právě na osobnosti učitele a způsobu jeho práce během přípravné fáze koncertu závisí celkový výsledek. Důležité je podle něj, aby učitel pracoval kreativně a kvalitně, díky tomu by poté měly odpadnout problémy s kázní a žáci by měli být schopni udržet pozornost během celého koncertu. Vlastní výchovný koncert by měl prohloubit znalosti dětí a umožnit jim osobně slyšet a prožít hudbu, o které měly dosud jen teoretické znalosti.

Podle Drábka by měl výchovný koncert probíhat v důstojných prostorech, domnívá se totiž, že i prostředí koncertu má velký vliv na celkový prožitek a působí na estetickou stránku osobnosti. Výchovné koncerty by se měly konat v koncertních sálech, na půdě filharmonii, v divadelních sálech, kulturních domech, případně jiných, dostatečně reprezentativních kulturních prostorách. Bohužel v dnešní době se častěji volí pořádání koncertu přímo v budově školy – v tělocvičně, třídě či jídelně a kultura koncertu tak značně upadá.

Závěrečnou fází je pak fáze zhodnocení a následné využití. Výchovný koncert by neměl skončit tím, že s dětmi opustíme koncertní sál. Naopak. Zhodnocení koncertu by mělo být naprostým minimem, kterému bychom měli věnovat svůj čas po odchodu ze sálu. Měly bychom dětem nechat prostor pro diskusi, nechat je zhodnotit, co se jim líbilo či naopak nelíbilo, který nástroj je zaujal, co je překvapilo a co si pamatují. Během následující školních hodin hudební výchovy, či jiných předmětů, by mělo dojít k upevnění získaných znalostí a znovunavázání na zážitek, který koncert žákům přinesl.

„Výchovný koncert je jednou z forem školní estetické výchovy, umožňující žákům poslech živě reprodukováných hudebních děl v autentickém prostředí, připravující a umocňující zážitek z nich prostřednictvím didaktické interakce.“²⁷

²⁷ DRÁBEK, Václav. ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém). Edice informací hudebního odboru Divadelního ústavu v Praze. Praha: Divadelní ústav, 1987, str. 38

Hlavním úkolem výchovných koncertů by dle Drábka mělo být seznámení žáků s hudebními díly všech žánrů a druhů a tím je přivést k dobrovolnému, zasvěcenému poslechu a přivést je k samostatným návštěvám dalších koncertů mimo školní docházku. Výchovné koncerty by měly prohlubovat hudební a všeobecné vzdělání, učit děti kulturnosti a společenskému chování. Aby výchovné koncerty plnily svůj smysl, měly by být koncepčně propojeny tak, aby vytvořily vnitřně hierarchizovaný celek. Z hlediska metodiky by měl být obsah výchovných koncertů plánovaný takto:

1. *„Od hudby programní k hudbě absolutní s přesouváním těžiště od významů vnějších (zvukomalba, symbolika) k významům vnitřním, hlouběji uloženým (hudební výraz)*
2. *Od hudby formálně a stylově jednodušší, v malém obsazení, k složitějším útvarům komorním a orchestrálním, od sólového vokálního a sborového projevu až k velkým, vokálně instrumentálním formám (kantáta, oratorium) a hudebně dramatickým žánrům (opera, balet)*
3. *Od odkazu klasiků národní a světové hudby až k hudbě současné (vážné i zábavné) s důrazem na tvorbu žijících skladatelů.*”²⁸

Ve zkratce by se tedy s rostoucími znalostmi posluchačů měla zvyšovat také náročnost koncertu.

Důležité je také vhodně zvolené téma výchovného koncertu. Nejosvědčenější je, pokud téma přímo vychází z rámcového vzdělávacího programu (dále jen RVP) případně školního vzdělávacího programu (dále ŠVP), tak, abychom si byli jistí, jakými znalostmi žáci mohou disponovat a my na ně mohli navázat.

4. Tvorba a realizace výchovného koncertu

V této kapitole se zabývám nejdůležitějšími body, které je nezbytné dodržovat při tvorbě výchovných koncertů. Snažím se zde co nejvíce přiblížit důležitost jednotlivých bodů a jejich praktické využití pro tvorbu vlastního výchovného koncertu.

²⁸ DRÁBEK, Václav. ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém). Edice informací hudebního odboru Divadelního ústavu v Praze. Praha: Divadelní ústav, 1987, str. 40

4.1 Scénář

Po stanovení hlavního tématu a výchovně – vzdělávacího cíle výchovného koncertu se dostáváme k tvorbě scénáře. Drábek říká, že základem správné programové koncepce je volba námětu.²⁹ Je nezbytné, aby byl co nejpřesněji vymezen didaktický cíl koncertu. Při tvorbě hlavní osnovy koncertu vycházíme z hlavní myšlenky programu, tedy z našeho výchovně vzdělávacího cíle. Předběžně si stanovíme hlavní a vedlejší obsahové cíle, u nich je důležité, aby vedlejší motivy nekonkurovaly hlavnímu motivu celého koncertu. Již během zpracovávání osnovy volíme nejvhodnější typ koncertu. Nemělo by docházet k improvizaci, proto je důležité vše předem promyslet. Měli bychom brát zřetel jak na technické a provozní možnosti místa, kde se má koncert uskutečnit, tak na obsazení hudebního tělesa, které bude na koncertě vystupovat.

Dále přicházíme k výběru a řazení skladeb. Skladby, které zazní během koncertu by měly podporovat náš dramaturgický zájem, měly by být dostatečně atraktivní k zaujetí dětského publika. Ze stejného důvodu by skladby neměly být příliš dlouhé. Dobré je volit kontrastní skladby, střídat náročné skladby s oddechovými a zařadit i skladby dětem známé, pro zvýšení popularity koncertu. Pro děti do deseti let je dle Drábka vhodné vybírat skladby, které nepřesáhnou 3 minuty. Nejlépe vstřebávané jsou písně, pochody a tance. Pro starší děti a mládež je doporučena délka skladeb 5 minut, Drábek ale dodává, že se správnou motivací jsou tyto posluchači schopni vyslechnout i 15 minutovou skladbu.³⁰ Zásadně ale nedoporučuje zařazovat do koncertů cyklické skladby, právě z důvodu neudržitelné pozornosti posluchačů.

Obecně platí, že program koncertu by měl být tím víc pestrý a gradující, čím mladší jsou jeho posluchači. Na závěr koncertu by vždy měla přijít nejzajímavější a nejpůsobivější skladba. Právě její poslech by měl u dětí probudit touhu koncert znovu navštívit.³¹

²⁹ DRÁBEK, Václav. ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém). Edice informací hudebního odboru Divadelního ústavu v Praze. Praha: Divadelní ústav, 1987, str. 48

³⁰ DRÁBEK, Václav. ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém). Edice informací hudebního odboru Divadelního ústavu v Praze. Praha: Divadelní ústav, 1987, str. 49

³¹ DRÁBEK, Václav. ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém). Edice informací hudebního odboru Divadelního ústavu v Praze. Praha: Divadelní ústav, 1987, str. 48

4.2 Průvodní slovo

Hlavním úkolem průvodního slova během výchovného koncertu je připravit posluchače na hudební zážitek, případně ho ještě více prohloubit.³² Průvodní slovo může mít během koncertu několik funkcí. Nejčastější je výkladová funkce, která většinou stručně charakterizuje skladbu a následně ji rozebírá a hodnotí. Během výkladu vycházíme například z historických souvislostí, tj. za jakých okolností a společenských událostí skladba vznikla. Výklad doplňujeme také zajímavostmi ze života hudebního skladatele, zaměřujeme se na to, co pro něj mohlo být inspirací a co nebo kdo na něj během tvoření skladby působil. Dále se můžeme věnovat také formálnímu a programnímu rozboru skladby a přiblížit posluchačům vývoj hudebních forem, druhů, žánrů a historických slohů. Důležité je mít na paměti, že ne všechny výše zmíněné údaje jsou stejně důležité, je proto dobré zvolit správně pořadí a rozsah sdělovaných informací. Měli bychom se orientovat pouze na důležitá fakta a nezahlcovat posluchače zbytečnými detaily. Rozbor díla je užitečný pouze pokud pomůže posluchači k jeho lepšímu pochopení. Již žáci na prvním stupni by měli být schopni rozpoznávat určité nálady skladby. Díky tomu jsou schopni poznat základní výrazové prostředky a jejich změny. Podmínkou je, aby rozbor díla nikdy neskončil pouze u analýzy, ale vyústil v i v syntézu, díky které bychom dílo měli zařadit do širších uměleckých a názorových souvislostí. Rozbor by neměl pouze předkládat holá fakta, naopak bychom jeho pomocí měli vybízet k aktivní spolupráci a řešit spolu s posluchači konkrétní otázky. Drábek také dodává, že bychom měli nechat posluchačům prostor pro jejich vlastní fantazii.³³ Během výkladu bychom neměli zacházet do přílišných detailů, ale nechat děti, ať si část domyslí samy. Důležité je také nezapomínat na to, že jeden koncertní program může často vyžadovat zcela rozdílné průvodní slovo. Každé publikum je jiné a moderátor koncertu by měl poznat s jakým publikem během konkrétního koncertu pracuje. „*Průvodní slovo má především navodit správnou atmosféru. Ne náladu ke každé skladbě zvlášť, ale k vnímavému poslechu hudby vůbec.*”³⁴

³² DRÁBEK, Václav. ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém). Edice informací hudebního odboru Divadelního ústavu v Praze. Praha: Divadelní ústav, 1987, str. 50

³³ DRÁBEK, Václav. ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém). Edice informací hudebního odboru Divadelního ústavu v Praze. Praha: Divadelní ústav, 1987, str. 51

³⁴ BARVÍK, Miroslav. Jak poslouchat hudbu. 2. vyd. Praha: Práce, 1962, str. 90

4.3 Aktivizace posluchačů

Podle Drábka by základním aktivizačním prostředkem posluchačů mělo vždy být slovo.³⁵ Žáky dokáže ke spoluúčasti přimět jednoduchá řečnická otázka nebo hádanka. Zde je důležité, aby otázky nebyly příliš obtížné, aby naopak dětského posluchače neodradily. „*Potřeba aktivizace dětí na výchovných koncertech je tím větší, čím nižší je jejich věk.*”³⁶

Jako pedagogové víme, že pozornost dětí je značně kolísavá a u jedné činnosti žáci obvykle vydrží zhruba 10 – 15 minut. Je proto důležité, aby se aktivity a činnosti střídaly.

Podle Drábka lze podle formy uplatnění aktivizace rozdělit na:

- A. *Verbální (slovní)*
- B. *Hudební (společný zpěv, hra na dětské nástroje)*
- C. *Hudebně pohybovou (hra na tělo, vytleskávání rytmu, rytmické kroky a poskoky, tanec)*
- D. *Soutěže, kvízy.*³⁷

Jak jsem již zmínila výše, právě slovní aktivizace dětí je nejčastěji užívanou formou. Hojně využívaný je také společný zpěv dětí. Nejčastěji děti opakují hlavní nebo opakující se části hudebních skladeb. Často se využívá také zpěv známých lidových písní, se změněnou stylizací. Vhodná je také kombinace zpěvu a hudebně pohybových činností. Ta vede především k rozvoji rytmických schopností dětí a může zlepšit celkovou estetickou a emocionální vnímavost.

Aby aktivizace probíhala správně, je nesmírně důležitý přímý kontakt moderátora (konferenciéra, dirigenta) s dětmi. Obecně platí, že pro lepší kontakt mezi dětmi a moderátorem jsou vhodnější sály s menší kapacitou, tak, aby se v případě potřeby bylo možné zaměřit na konkrétní požadavky dětí.

Ne vždy vhodným aktivizačním prostředkem jsou různé soutěže mezi žáky. Pokud je dobře zvolena samotná soutěž a správný čas jejího zařazení, je určitě možné a pro žáky velmi atraktivní ji zařadit. Nicméně vždy záleží na konkrétním charakteru třídy. Drábek

³⁵ DRÁBEK, Václav. ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém). Edice informací hudebního odboru Divadelního ústavu v Praze. Praha: Divadelní ústav, 1987, str. 53 – 54

³⁶ DRÁBEK, Václav. ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém). Edice informací hudebního odboru Divadelního ústavu v Praze. Praha: Divadelní ústav, 1987, str. 54

³⁷ DRÁBEK, Václav. ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém). Edice informací hudebního odboru Divadelního ústavu v Praze. Praha: Divadelní ústav, 1987, str. 54

zmiňuje, že osvědčenější než soutěže jsou krátké výzvy, které pomáhají žákům shrnout a utvrdit nejčerstvější poznatky z koncertu.

I u forem aktivizace posluchačů opět platí, že je důležité brát ohled na věkové kategorie posluchačů. Děti na prvním stupni základních škol jsou přirozeně hravé a zvědavé, je tedy možné zařadit téměř všechny aktivizační formy. Naopak na druhém stupni již musíme brát v potaz rostoucí podíl racionality a zvyšující se vyspělost žáků.

4.4 Kompozice pořadu

Kompozice pořadu je jednou z nejdůležitějších složek velkého výchovného koncertu.³⁸ Správná kompozice koncertu zajišťuje správnou gradaci a spád. Je důležité, aby na sebe jednotlivé části koncertu smysluplně navazovaly. Střídání hudby a průvodního slova by mělo logicky objasňovat určité pasáže. Správný tvůrce výchovného koncertu by měl uvážit poměr mluveného slova k hudbě. V ideálním případě by rychlé skladby měly být prokládány skladbami pomalejšími a méně náročnými. Jak již bylo výše zmíněno, optimální délka koncertu je 45 – 60 minut. Měli bychom si předem stanovit přesný cíl a podle něho pak do koncertu zařazovat i jiné, než čistě hudební složky, jako je například společný zpěv, tanec či recitace. „*V tvorbě pro děti a mládež víc než kde jinde platí – méně znamená více.*”³⁹

Drábek říká, že nejdůležitější jsou 3 body programu – úvod, který má za cíl vtáhnout posluchače do děje a přivítat je. Vrchol programu je těžištěm celého koncertu a leží zde didaktická i estetická dominanta. Posledním bodem programu je pak zakončení. Je zcela v rukou tvůrce výchovného koncertu, zda bude koncert zakončen slovem, či pouze poslední skladbou. Výše již opět bylo zmíněno, že poslední skladba by měla být ta nejzajímavější a nejpůsobivější, tak, aby se v dětech vzbudil zájem koncert znovu navštívit.

³⁸ DRÁBEK, Václav. ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém). Edice informací hudebního odboru Divadelního ústavu v Praze. Praha: Divadelní ústav, 1987, str. 55

³⁹ DRÁBEK, Václav. ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém). Edice informací hudebního odboru Divadelního ústavu v Praze. Praha: Divadelní ústav, 1987, str. 55

4.5 Metodický list

Metodické listy patří do didaktických materiálů, které může učitel prakticky využít v přípravě pro určitou výukovou lekci. Kvalitně zpracované metodické listy by měly obsahovat potřebné kvalitní informace z hlediska vyučovacího procesu. Jejich součástí by měla být dobře propracovaná didaktická část, která obsahuje všechny vyučovací cíle dané lekce. Struktura všech metodických listů je velmi podobná. Každý metodický list obsahuje název, zařazení v rámci rámcově vzdělávacího plánu, vzdělávací oblasti, tematické okruhy a průřezová témata. Dále metodické listy obsahují formy a metody výuky, jakými by vyučovací hodina měla být prováděna. Důležitou částí metodických listů je motivace žáků, mezipředmětové vztahy s probíraným tématem a časová dotace. Metodické listy k výchovným koncertům jsou pro učitele nedocenitelným prostředkem. Díky metodickým listům jsou učitelé informováni o zaměření koncertu a zhruba seznámeni s obsahem. Dále učitelům radí s využitím koncertu v dalším výchovně vzdělávacím procesu.

Správně sestavený metodický list by měl seznámit s dílem, autorem, jeho dobou a souvislostmi. Zároveň bychom díky němu měli oživit některé hudební pojmy. Je vhodné, aby upozorňoval na hlavní body (skladby) programu. Důležité je ale nezapomínat na to, že metodický list nemá nahrazovat průvodní slovo koncertu.

V zájmu realizačního týmu výchovného koncertu je, aby byl metodický list připraven co nejpečlivěji. Kvalitní příprava metodického listu neusnadňuje pouze přípravu pedagogů na koncert, ale je také jakousi reklamou na koncert samotný.

Dle Drábka by měl úplný metodický list obsahovat:

1. *Název*
2. *Určení (ročník)*
3. *Dobu trvání*
4. *Zaměření (námět pořadu)*
5. *Tematický okruh učiva dle osnov (RVP)*
6. *Výchovně vzdělávací cíl*
7. *Program*
8. *Účinkující*
9. *Metodické pokyny k přípravě na poslech*

10. Metodické pokyny k využití pořadu v hudební výchově⁴⁰

5. Výchovné koncerty v jihlavském regionu

Tato kapitola se prakticky zaměřuje na stav a vývoj výchovných koncertů v okrese Jihlava. Zabývám se zde profesionálními hudebními tělesy, které na tomto území působí a nabízejí programy pro dětské publikum.

5.1 Okres Jihlava

Okres Jihlava je od roku 2000 centrální částí kraje Vysočina. Nachází se uprostřed Českomoravské vrchoviny na rozhraní bývalé zemské hranice mezi Čechami a Moravou. Krajským a statutárním městem je, s více než 52 tisíci obyvatel, Jihlava.⁴¹ V celém okrese Jihlava se nachází celkem 45 základních škol zřizovaných státem (popřípadě krajem či obcí), jedna základní škola soukromá a jedna církevní.⁴²

5.2 Filharmonie Gustava Mahlera Jihlava

Filharmonie Gustava Mahlera v Jihlavě vznikla 21. února 2003, původně byla založena jako občanské sdružení s názvem Komorní Filharmonie Vysočina. K jejím zakladatelům patří dirigent a korepetitor Lubomír Šrubař a dirigent Jiří Jakeš. Cílem Šrubaře a Jakeše bylo podnítit zájem veřejnosti o klasickou hudbu a navázat tak na bohaté kulturní dědictví kraje, jež v minulosti obohatili významní hudebníci, především Gustav Mahler či Bedřich Smetana. V rozhovoru pro Deník Vysočina z 18. 3. 2004 od Šrubaře zaznělo, že spolu s Jiřím Jakešem jim šlo hlavně o doplnění chybějícího článku v kulturním životě Jihlavy. Založením filharmonie se snažili především povzbudit zájem posluchačů o vážnou hudbu.⁴³

Název filharmonie byl v roce 2011 změněn z Komorní Filharmonie Vysočina na Filharmonii Gustava Mahlera, stalo se tak přesně sto let po smrti Gustava Mahlera.

⁴⁰ DRÁBEK, Václav. ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém). Edice informací hudebního odboru Divadelního ústavu v Praze. Praha: Divadelní ústav, 1987, str. 57

⁴¹ Město Jihlava [online]. 2024 [cit. 2024-03-19]. Dostupné z: <https://jihlava.cz/>

⁴² Základní školy v okrese Jihlava [online]. 2024 [cit. 2024-03-19]. Dostupné z: <https://www.atlasskolstvi.cz/zakladni-skoly?district=jihlava&type=zakladni-skola>

⁴³ BUČEK, Jaroslav. Deník Vysočina, 18. 3. 2004, str. 9

V současné době funguje filharmonie jako běžné filharmonické těleso, které je tvořeno především profesionálními hudebníky z kraje Vysočina. Orchester je ale velmi variabilní a nabízí hudební vystoupení od komorních koncertů až po velké orchestrální koncerty. V současné době je ředitelkou filharmonie PhDr. Drahomíra Majerová a šéfdirigentem již výše zmíněný Jiří Jakeš.⁴⁴

Kromě koncertů pro širokou veřejnost, nabízí filharmonie také výchovné koncerty pro žáky. V současné době nabízí koncerty pouze pro mateřské školy a první stupeň škol základních. Dle slov Jiřího Jakeše filharmonie odehraje minimálně šest výchovných koncertů ročně.⁴⁵ Výchovné koncerty se většinou konají na konci kalendářního nebo školního roku, nabídky ale chodí školám a školkám celoročně. Zařazení konkrétního koncertu do repertoáru je pak přizpůsobeno přímo potřebám konkrétní školy. Jakeš také dodává, že počet koncertů je velmi závislý na podpoře města Jihlavy a Kraje Vysočina, jež jsou zřizovateli filharmonie. Ve zkratce tak říká, že čím více peněz, tím více koncertů. Dle Jakeše je zájem škol a školek stále enormní, pokud by finance nestály v cestě, bylo by možné realizovat výchovné koncerty klidně celý rok. Filharmonie se každý rok snaží zařadit do nabídky koncertů pro děti zcela nový program. Osvědčené jsou dle jeho slov koncerty, které obsahují lidové písně, které děti znají a umožňují jim tedy zpívat spolu s orchestrem. Jiří Jakeš je šéfdirigentem jihlavské filharmonie již více než 15 let, ptala jsem se ho tedy také, jestli si za dobu svého působení všiml nějakých rozdílů v zájmu dětí a učitelů o výchovné koncerty. Dle jeho slov k žádnému výraznému poklesu zájmu jak ze strany škol, tak ze strany žáků nedochází. Filharmonii se daří programy pro děti připravovat tak, aby dětskou pozornost, obvykle během 45 minut dlouhého koncertu, udržely. Snaží se o to především zajímavou formou koncertů, která dětem předává určité poučení, nejen z hudebního prostředí. Zároveň doufá, že právě tyto koncerty pomohou probudit budoucí zájem žáků o filharmonii a vážnou hudbu obecně. Dodává, že pro velkou část dětí je takový koncert stále poměrně sváteční událost, na kterou se mohou náležitě ustrojít a užít si ji.

Filharmonie Gustava Mahlera pořádá výchovné koncerty především pro žáky mateřských a prvního stupně základních škol přímo z Jihlavy. Sám Jakeš ale dodává, že koncerty jsou nabízeny školám po celém kraji Vysočina. Filharmonie je schopna nabídnout koncert přímo v prostorách konkrétní školy (tělocvična, hudebna) či města/obce (kulturní dům, společenský sál). Možností je ale i využití přímo koncertního sálu

⁴⁴ *Filharmonie Gustava Mahlera* [online]. 2023 [cit. 2024-04-11]. Dostupné z: <https://www.f-gm.cz/>

⁴⁵ Soukromá e-mailová korespondence s Jiřím Jakešem

filharmonie v Jihlavě. Výchovné koncerty jihlavské filharmonie jsou pro žáky finančně velice příznivé. Díky podpoře města a kraje stojí koncert standardně 40 korun českých pro žáka.⁴⁶

Mimo výchovné koncerty filharmonie nabízí různé abonentní, orchestrální i komorní koncerty. Repertoár se skládá od barokních písní až po písně současné. Velké zastoupení mají operní či operetní skladby.

5.3 Výzkum na základních školách v okrese Jihlava

Pro výzkum byla použita dotazníková anketní metoda. Dotazník týkající se výchovných koncertů jsem rozeslala ředitelům čtyřiceti pěti škol, které se nachází na území jihlavského regionu. Vzhledem k tomu, že jsem si vědoma časové náročnosti práce jak ředitelů, tak učitelů na prvním stupni (a samozřejmě i druhém) byl dotazník velice krátký. Celkem obsahoval 9 + 1 uzavřených otázek, povolena byla jedna a více odpovědí. Dotazníkové šetření probíhalo během měsíce března a dubna. Ze čtyřiceti pěti rozeslaných dotazníků se vyplněných navrátilo 32, což je 71% úspěšnost.

5.3.1 Cíl výzkumu

Cílem dotazníkového šetření bylo zmapovat situaci týkající se výchovných koncertů na základních školách v okrese Jihlava. Primárním cílem bylo zjištění vztahu učitelek a učitelů z 1. stupně základních škol k výchovným koncertům, dále bylo cílem porovnání dřívějšího a současného stavu koncertů. Prostřednictvím dotazníkového šetření jsem se také snažila zjistit názor učitelů a jejich žáků na navštívené koncerty.

5.3.2 Hypotézy

Hypotéza 1.: Učitelé na základních školách v okrese Jihlava se během svého učitelského povolání setkali s pojmem výchovný koncert.

⁴⁶ Soukromá e-mailová korespondence s Jiřím Jakešem

Hypotéza 2.: Žáci prvních stupňů základních škol v okrese Jihlava se během posledních 5 let zúčastnili výchovného koncertu.

Hypotéza 3.: Výchovný koncert se konal přímo v prostorách školy.

Hypotéza 4.: Výchovný koncert byl určen pro 1. i 2. stupeň základní školy.

Hypotéza 5.: Výchovný koncert byl pouze s výkladem na začátku koncertu.

Hypotéza 6.: Koncert byl přínosný pro další vzdělávání žáků.

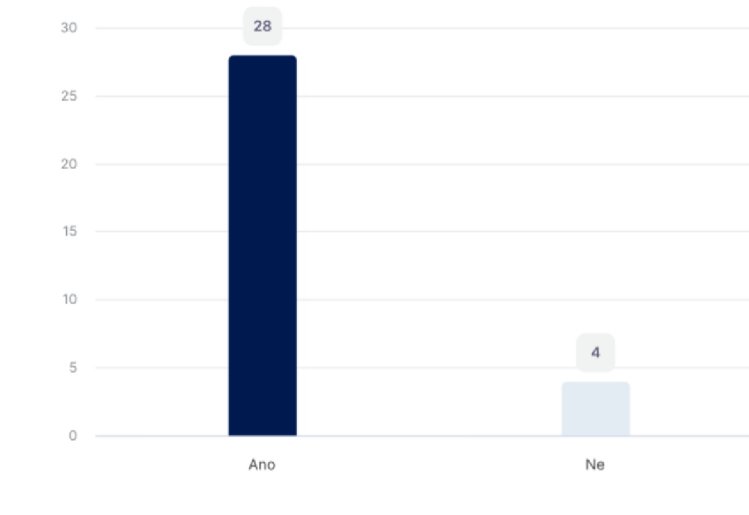
Hypotéza 7.: Reakce žáků na koncert byly nadšené.

Hypotéza 8.: Škola, na které učí respondenti dotazníku se nachází přímo v Jihlavě.

Hypotéza 9.: Škola, na které učí respondenti dotazníku je klasického typu (pro 1. i 2. stupeň).

5.3.3 Vyhodnocení dotazníkového šetření

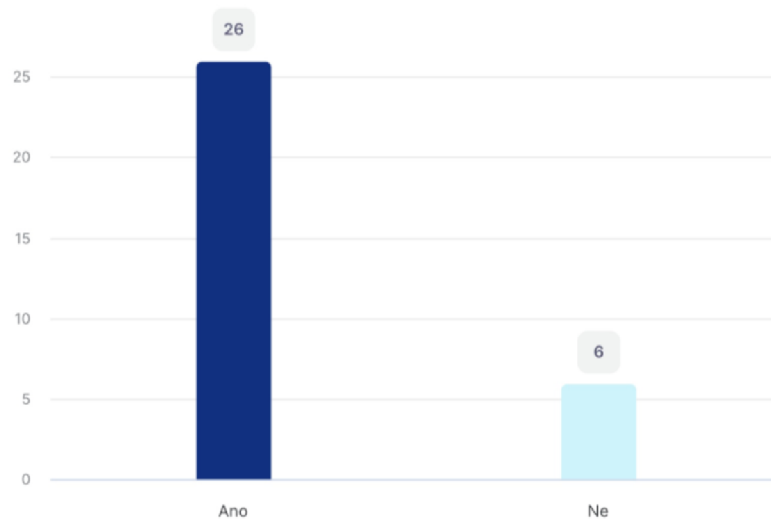
1. Setkal jsem se v době výkonu svého učitelského povolání s termínem „výchovní koncert“?

Hypotéza: Učitelé na základních školách v okrese Jihlava se během svého učitelského povolání setkali s pojmem výchovní koncert.

Vyhodnocení: Hypotéza je pravdivá. Z výzkumu vyplývá, že 88 % z dotazovaných pedagogů se během své pedagogické praxe již setkalo s termínem výchovní koncert. Tento výsledek odpovídá skutečnosti, že výchovní koncerty byly již od počátku 20. století začleňovány do hodin hudební výchovy. Tento trend, s určitými obměnami, pokračuje do dnešní doby. Postupně se mění zaměření, obsah a četnost koncertů, nicméně na školách stále probíhají.

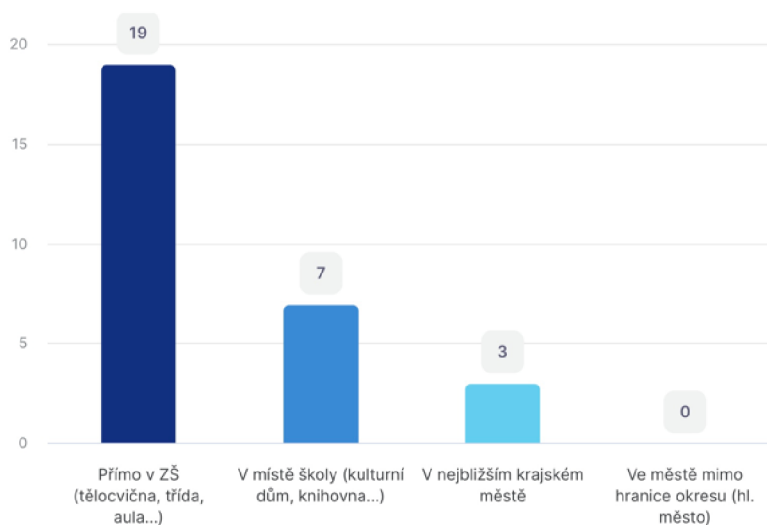
2. Zúčastnili se žáci Vaší školy za posledních 5 let výchovného koncertu?

Hypotéza: Žáci prvních stupňů základních škol v okrese Jihlava se během posledních 5 let zúčastnili výchovného koncertu.

Vyhodnocení: Hypotéza je pravdivá. 81 % respondentů se se svými žáky za posledních 5 let zúčastnilo výchovného koncertu. 19 % respondentů uvádí, že se s žáky v období uplynulých 5 let žádného výchovného koncertu nezúčastnili. Nejčastěji se jedná o základní školy, nacházející se 25 a více kilometrů od krajského města Jihlavy.

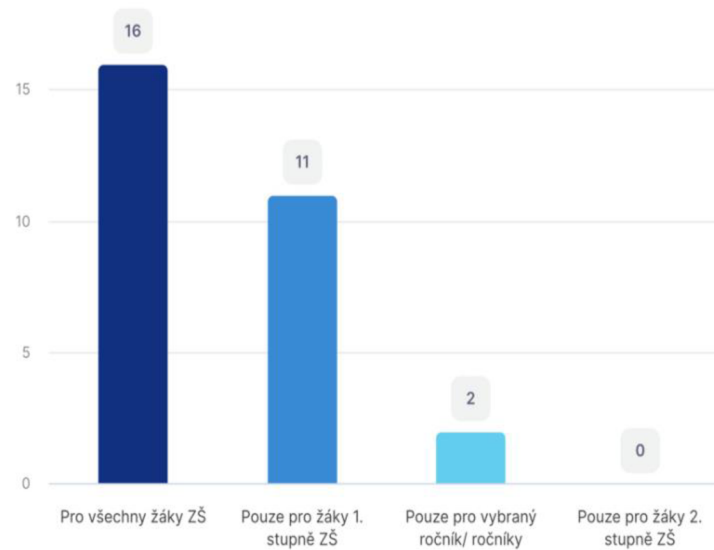
3. Výchovný koncert se konal:

Hypotéza: Výchovný koncert se konal přímo v prostorách školy.

Vyhodnocení: V 65 % se výchovný koncert konal přímo v prostorách dané základní školy (v tělocvičně, třídě, aule...). Ve 24 % se pak výchovný koncert konal v místě školy (v kulturním domě, knihovně, sále...). Tato skutečnost pravděpodobně vyplývá v faktu, že organizace a realizace výchovných koncertů přímo ve škole či v místě školy, je pro většinu pedagogů výhodnější než dojíždění za výchovnými koncerty. Díky možnosti realizace koncertů ve škole odpadá starost s dopravou z koncertu a na koncert. Zároveň se tak snižuje finanční náročnost daného koncertu. Bohužel v případě realizace koncertů přímo ve škole, dost často odpadá určitá slavnostní atmosféra, která by koncert měla provázet. Často zde není dobrá akustika a koncert nebývá dostatečně a odborně ozvučen a téměř nikdy zde nevystupuje větší hudební těleso, které je schopné posluchačům nabídnout například ukázky vážné hudby. Jak již bylo zmíněno výše, v teoretické části, důraz při realizaci výchovného koncertu by měl být kladen i na výběr vhodného místa pro uspořádání koncertu. Můžeme polemizovat, zda je například tělocvična dostatečně důstojným prostorem pro koncert.

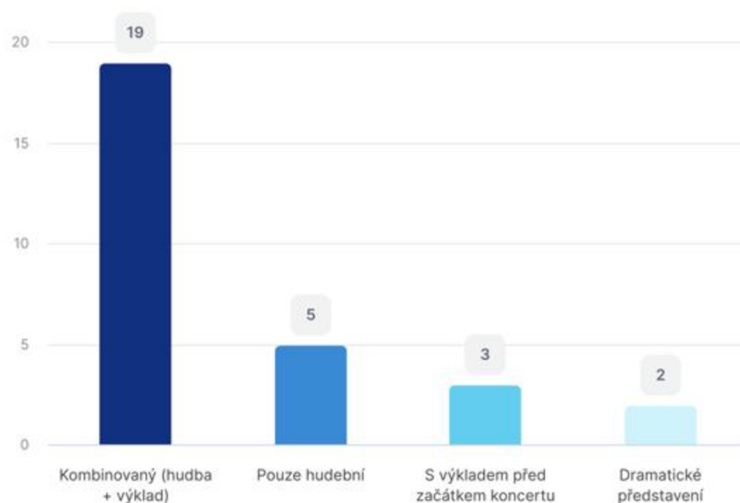
4. Koncert byl určen:

Hypotéza: Výchovný koncert byl určen pro 1. i 2. stupeň základní školy.

Vyhodnocení: Hypotéza je pravdivá. Výchovný koncert byl v 55 % určen všem žákům dané školy. Vzhledem k tomu, že mezi žáky 1. a 2. stupně základní školy jsou obrovské věkové, vývojové i rozumové rozdíly, není z mého pohledu vhodné nabízet a organizovat jeden druh výchovného koncertu pro všechny třídy základní školy. Určitě je vhodnější rozdělení posluchačů výchovného koncertu minimálně na žáky 1. a 2. stupně, ačkoliv vývojové rozdíly jsou zřetelné i mezi žáky prvního a pátého ročníku.

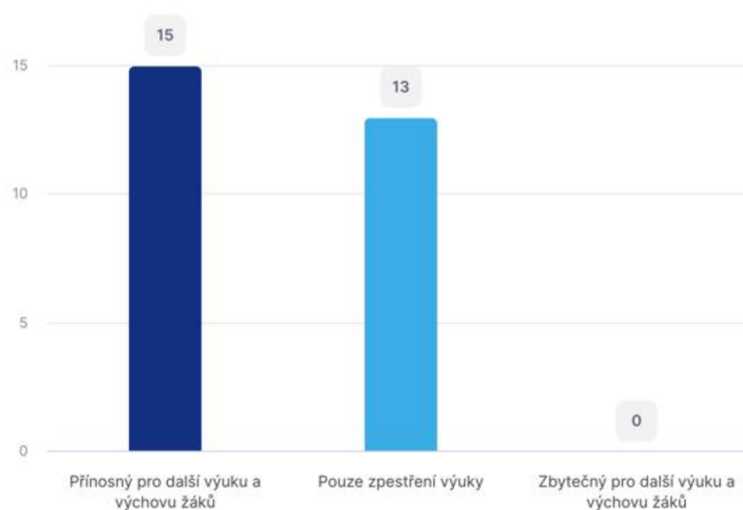
5. Koncert, který žáci navštívili byl:

Hypotéza: Výchovný koncert byl pouze s výkladem na začátku koncertu.

Vyhodnocení: Hypotéza není pravdivá. Výchovný koncert, který žáci navštívili byl v 66 % kombinovaného typu. To znamená, že hudba byla prokládána slovem. Kombinovaný typ koncertu je z hlediska udržení pozornosti žáků (obzvláště pak žáků mladšího školního věku) nejvhodnější. U kombinovaného typu výchovného koncertu, ve kterém je hudba prokládána mluveným slovem, by se nemělo jednat o pouhé strohé konstatování názvu následující či vyslechnuté skladby. Výklad by měl žákům přiblížit určité reálie z hudební teorie. Zároveň je ale důležité, aby informační složka mluveného slova nepřevažovala nad složkou hudební. Z koncertu by se pak velice snadno mohla stát pouze lekce hudební teorie a to není žádoucí.

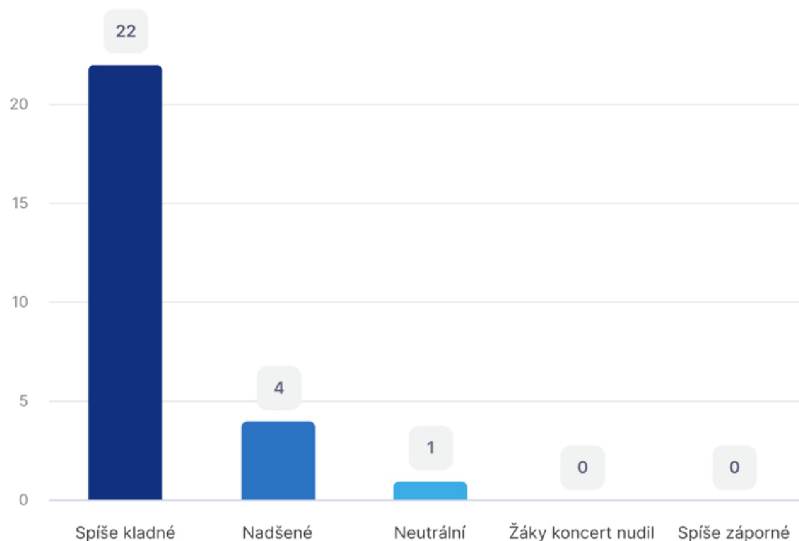
6. Koncert byl podle Vašeho názoru:

Hypotéza: Koncert byl přínosný pro další vzdělávání žáků.

Vyhodnocení: Výchovný koncert byl v 54 % přínosný pro další výuku a výchovu žáků. Pouze zpestřením výuky byl pak pro 46 % dotazovaných pedagogů. Těší mě, že nikdo z dotazovaných nepovažoval navštívený koncert za zbytečný. Určitě by bylo vhodné, aby se organizátoři výchovných koncertů podrobněji seznámili s rámcovým vzdělávacím plánem. Myslím si, že pokud by byl program více propojen s konkrétním učivem hudební výchovy, byl by jeho přínos pro výuku jistě větší. Zároveň by bylo vhodné, aby lidé, kteří organizují nebo nabízejí školám výchovné koncerty, dokázali pochopit mentalitu především mladších žáků, uměli se do nich vžít a volili vhodné formy komunikace s nimi a nenásilným způsobem je zapojili do průběhu výchovného koncertu.

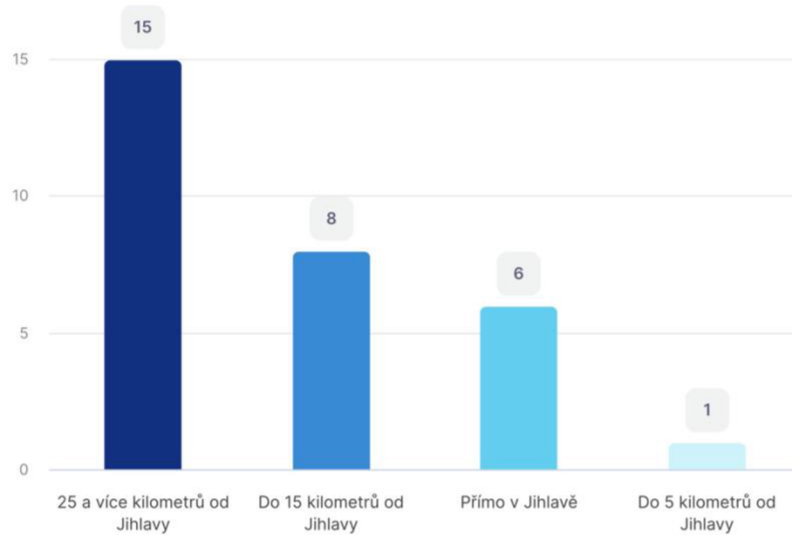
7. Reakce žáků na koncert byly:

Hypotéza: Reakce žáků na koncert byly nadšené.

Vyhodnocení: Z 81 % byly reakce žáků na navštívené koncerty kladné. Pozitivním zjištěním je, že i v současné době vnímají žáci základních škol výchovné koncerty kladně a nadšeně přijímají živou hudbu. Toto zjištění pravděpodobně vychází z faktu, že dnešní děti nepřicházejí tak často do kontaktu s živou hudbou. V jejich životě převažuje hudba reprodukováná, pro ně může být návštěva koncertu velkým zážitkem. Zároveň na kladné ohlasy může mít velký vliv i osobnost hudebníka či hudebníků, kteří svým vystupováním musí dokázat děti náležitě zaujmout.

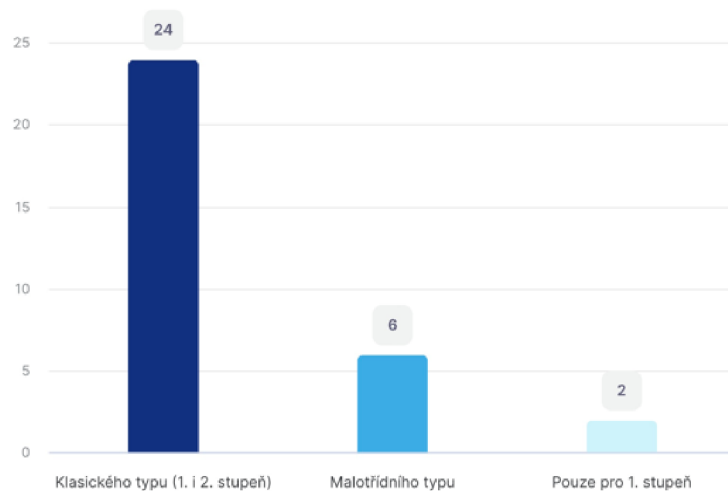
8. Škola, ve které učím se nachází:

Hypotéza: Škola, na které učí respondenti dotazníku se nachází přímo v Jihlavě.

Vyhodnocení: 50 % respondentů učí na základní škole vzdálené 25 a více kilometrů od Jihlavy. Tento fakt samozřejmě vyplývá z toho, že přímo v Jihlavě se nachází 11 základních škol a celkový počet škol v okrese Jihlava 47.

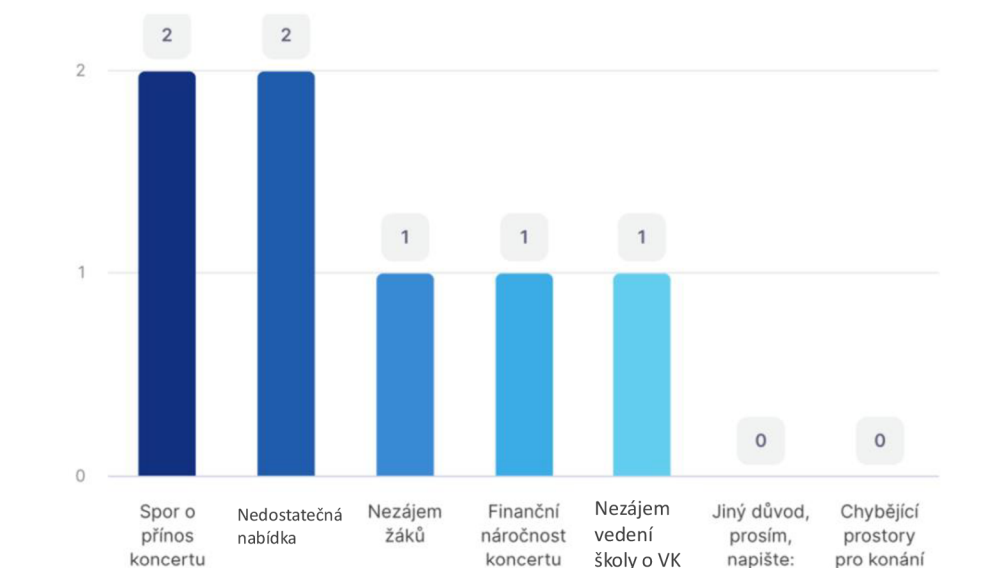
9. Škola, ve které učím je:

Hypotéza: Škola, na které učí respondenti dotazníku je klasického typu (pro 1. i 2. stupeň).

Vyhodnocení: Hypotéza je pravdivá. 75 % respondentů učí na škole klasického typu. Tento typ škol se nejčastěji vyskytuje nejen v jihlavském okrese, ale i v celé České republice.

10. Pokud byla odpověď na otázku 2 NE, proč?

Vyhodnocení: Z celkového počtu oslovených škol se 19 % škol výchovných koncertů neúčastní. V této otázce jsem se snažila přijít na nejčastější důvody proč tomu tak je. Z odpovědí vyplývá, že nezanedbatelným důvodem neúčasti na výchovných koncertech je spor mezi členy pedagogických sborů o přínosu výchovných koncertů. Nedostatečná nabídka výchovných koncertů v okrese Jihlava je také jedním z důvodů. Méně častým důvodem je pak nezájem žáků a vedení škol o výchovné koncerty či jejich finanční náročnost. Zde se naplno projevuje problém s velkou vzdáleností dotázaných škol od Jihlavy. S tím je spojena finančně i logisticky náročná doprava žáků na koncert.

5.3.4 Závěr a vyhodnocení výzkumu

Díky dotazníkovému šetření na základních školách v okrese Jihlava jsem měla možnost zjistit, že situace kolem výchovných koncertů není tak závažná, jak jsem očekávala. Více než polovina respondentů se se svými žáky účastní výchovných koncertů a koncerty jsou stále přínosné pro další výuku žáků. Zajímavým zjištěním bylo, že ve více než polovině případů se výchovný koncert konal přímo v prostorách základní školy. Pouze malé procento respondentů uvedlo, že za výchovným koncertem vycestovali do nejbližšího krajského města. Nikdo z respondentů pak

se svými žáky nevyjel za výchovným koncertem dál. Z 59 % se jednalo o výchovné koncerty kombinovaného typu. Již výše, v teoretické části, zmiňuji, že tento typ koncertů je pro žáky nejvhodnější.

Jak už bylo zmíněno v úvodu diplomové práce, data od České školní inspekce z roku 2020 říkají, že více než 70 % škol nenavštíví během roku žádný koncert. Z této skutečnosti jsem vycházela, a tak pro mě byly výsledky výzkumu poměrně překvapivé. Ukázalo se, že v jihlavském regionu není situace tak kritická, jak by se z dat České školní inspekce mohlo zdát. Na dotazník odpovědělo 32 škol z celkem 45, které se na území okresu Jihlava nachází. Z 32 základních škol se v uplynulých pěti letech zhruba 81 % zúčastnilo nějakého výchovného koncertu. Školy, jež se žádného výchovného koncertu nezúčastnily, uvedly jako důvody nejčastěji nedostatečnou nabídku výchovných koncertů, spor o přínos koncertu pro další vzdělávání žáků, nezájem žáků i vedení školy o koncerty či velkou finanční náročnost koncertu. Ve většině případů se jednalo o školy nacházející se 25 a více kilometrů od krajského města Jihlavy. I vzdálenost od krajského může hrát roli v rozhodnutí, zda nějaký výchovný koncert navštívit. Vzdálenost škol od krajského města patrně souvisí s finanční náročností a problematikou dopravy na koncerty.

5.4 Soukromé rozhovory s vybranými pedagogy na 1. stupni ZŠ v okrese Jihlava

Jak již bylo výše zmíněno, dotazníkové šetření bylo určeno pouze k získání základního vhledu do skutečného stavu výchovných koncertů v jihlavském okrese. Abych zjistila ještě více informací o reálném stavu pořádání výchovných koncertů v této lokalitě, spojila jsem se s vybranými pedagogy ze základních škol v okrese. Mým cílem bylo zjistit jejich zkušenosti s návštěvou výchovných koncertů, a porovnat současný a dřívější stav související s pořádáním výchovných koncertů.

Celkem jsem hovořila s pěti pedagogy z různých škol. Dvě základní školy se nacházejí přímo v Jihlavě, jedna v těsné blízkosti Jihlavy a dvě na okraji jihlavského okresu. Všichni dotazovaní pedagogové si přejí zůstat v anonymitě, proto místo jejich jmen využívám pouze počáteční písmena.

Paní A. učí na základní škole v Jihlavě již více než 5 let. Je třídní učitelkou 3. třídy a vyučuje hudební výchovu pro 1., 2. i 3. třídu. Nad otázkou, jak často, a jestli vůbec, navštěvuje se svými žáky navštěvuje výchovné koncerty se musela dlouze zamyslet.

„Myslím si, že v loňském roce jsme na naší škole jeden výchovný koncert měli. Proběhl přímo v naší tělocvičně. Nejprve bylo vystoupení pro první stupeň a další hodinu pro druhý.“⁴⁷ Dodává, že si nedokáže vzpomenout o čem koncert vlastně byl, ani co za skladby zaznělo. Pamatuje si prý jen, že se jednalo o jakési trio. „Pro mě to byla hlavně volná hodina. Víím, že je to hrozné takhle říct, ale práce je hodně a času málo.“ Dále jsem se ptala, zda dokáže nějak porovnat současný stav výchovných koncertů se stavem dřívějším. Jelikož je paní učitelka v praxi pouze pět let, nedokázala mi na tuto otázku odpovědět. Přiznává, že ale nabídky na výchovné koncerty dostává, jen není časově možné je do již tak nabitých učebních plánů zařadit.

Další dotazovanou byla paní K., také ze základní školy nacházející se přímo v Jihlavě. Paní K. učí více než 15 let, nicméně na tuto konkrétní školu nastoupila teprve před 3 lety. V současném školním roce učí hudební výchovu a češtinu na prvním stupni. „Já mám výchovné koncerty moc ráda. Pamatuji si, že i když jsem byla na základní škole já, tak jsme jezdili na koncerty do jihlavské filharmonie a vždycky mě to moc bavilo.“⁴⁸ Paní učitelka dodává, že i v současné době se snaží své žáky na koncerty brát. „Myslím, že je to pro ně skvělá příležitost se setkat s kvalitními hudebníky a trochu si prohloubit znalosti. Jen člověk musí dobře vybírat.“

Dle slov paní K. je koncertů poměrně velká nabídka. Svým žákům se snaží zprostředkovat zážitek z nějakého výchovného koncertu alespoň jednou za rok. Standardně se prý účastní výchovných koncertů na konci školního roku. „Koncerty se konají většinou přímo v naší tělocvičně, v mé bývalé škole jsme ale také často vyjížděli za kulturou mimo školu. Spíše než za koncerty jsme ale vyjížděli do divadla. Horácké divadlo v Jihlavě má moc pěkně připravený program pro 1. i 2. stupeň.“

Dále jsem hovořila s paní H., která učí na malotřídní škole v blízkosti Jihlavy. Paní H. učí 10 let. „Snažíme se jezdit na koncerty každý rok. U nás je to trochu komplikované s prostory, kde by se koncert dal uspořádat. Proto většinou dojíždíme do Jihlavy. V minulém roce jsme se zúčastnili koncertu v sále Filharmonie Gustava Mahlera. To byl moc pěkný koncert. Děti o něm dlouho vyprávěly. Několikrát jsme s žáky byli také v Divadle na Kopečku.“⁴⁹ Paní H. dodává, že sama je velice zapálená pro hudbu, proto

⁴⁷ Soukromý rozhovor s paní učitelkou A.

⁴⁸ Soukromý rozhovor s paní učitelkou K.

⁴⁹ Soukromý rozhovor s paní učitelkou H.

s dětmi navštěvuje více koncertů, než je běžné. Obvykle prý i dva výchovné koncerty do roka. Jeden před Vánoci a jeden na konci školního roku. „Nabídek na koncerty chodí dost. Většinou jsou od nějakých soukromých skupin nebo jednotlivců. Koncerty si velice pečlivě vybírám. Bohužel se již několikrát stalo, že koncert nebyl dobrý. Tím, že se sama v hudebním prostředí pohybuji, mi záleží na tom, kam žáky vezmu. Mám pocit, že se za poslední roky zvedl počet skupin, které výchovné koncerty nabízí. To se ale dost podepsalo na jejich kvalitě. Čtyřiceti pěti minutový koncert, ze kterého si děti víceméně nic neodnesou a polovina písniček je navíc špatně zahráná, mi vadí.” Paní H. dodává, že chápe „bussines”, který za koncerty pro děti stojí. Zároveň si ale myslí, že zrovna děti by měly mít přístup hlavně ke kvalitní hudbě. „Když už na koncert vyjedeme, chci, aby tam byla určitá kvalita. Nepotřebuji orchestr o padesáti členech. Ve finále stačí jeden hudebník. Ale musí to být opravdu hudebník a ne člověk, co pustí nahrávku a do toho něco a nějak zazpívá.”

Další rozhovor jsem vedla s paní S., která je učitelkou s více než pětadvaceti letou praxí na základní škole téměř na hranici okresu Jihlava. Dle jejích slov má pocit, že se nabídka koncertů postupně zvyšuje. „Nejméně nabídek na výchovné koncerty chodilo kolem roku 2020, to je ale vzhledem k situaci, jaká byla, celkem pochopitelné.”⁵⁰ Dodává, že během jejích pedagogických začátků bylo koncertů pravděpodobně více. Vzhledem k tomu, že se ale ve školství pohybuje již poměrně dlouho, nedokáže si vzpomenout na přesná čísla. „Dnes je všechno jiné. Děti nemají o klasické koncerty zájem. Je třeba, aby byl koncert opravdu dobře připravený, aby děti dostatečně zaujal a udržel jejich pozornost. Stejně jako se posouvá doba, měly by se posouvat i koncerty. Neříkám, že s žáky na koncerty nechodím nebo nechci chodit vůbec. Pokud je ale možnost, dávám já i vedení školy přednost divadelním představením či nějakým besedám. Samotný výchovný koncert, jako takový, jsme u nás ve škole měli možná před dvěma lety.” Dodává, že vnímá jako velký přínos možnost realizovat koncert přímo v prostorách škol. Dle jejích slov to velmi usnadňuje práci učitelům, jelikož odpadá starost s dopravou žáků na a z koncertu. Zároveň díky koncertům přímo ve škole klesá cena, kterou musí žáci celkově za koncert zaplatit. Standardně se prý cena za takovýto výchovný koncert pohybuje kolem dvaceti až čtyřiceti korun českých

⁵⁰ Soukromý rozhovor s paní učitelkou S.

na žáka. Ani to ale není prvek, který by ji přiměl nějak více aktivně realizovat výchovné koncerty na dané základní škole.

Poslední rozhovor jsem vedla s paní M. Paní M. učí téměř 10 let na škole vzdálené zhruba 20 kilometrů od Jihlavy. „Zkušenosti s výchovnými koncerty nemám moc dobré. Možná je to jen naše smůla, že jsme si zrovna vybrali takovou skupinu, která úplně nesplnila naše očekávání. Za svoji učitelskou praxi jsem zažila asi pět koncertů tohoto typu. První tři ještě před koronavirem, další pak v letech po. Poslední dva koncerty byly organizovány tím samým hudebním uskupením. První jejich koncert byl ještě docela dobrý, ten druhý jsme měli ve škole zhruba před půl rokem a příliš se nevydařil.”⁵¹ Paní učitelka dodává, že nechce být přehnaně kritická, že je ráda, že alespoň nějaké koncerty pro děti vznikají a váží si každého, kdo ve svém volném čase něco takového pro děti připraví. Stěžuje si ale na klesající kvalitu koncertů. „Celý koncert mi přišel jako takové natahování času. Hlavně, aby uběhlo čtyřicet pět minut a byl konec.” Dle jejích slov mají teď ve škole trochu strach kývnout na další nabídku výchovného koncertu, právě proto, aby se neopakovala situace z předchozích let. „Když už chceme, aby se žáci zúčastnili nějaké kulturní akce, raději volíme divadlo. Horácké divadlo hraje pro školy často a je to sázka na jistotu.”

⁵¹ Soukromý rozhovor s paní M.

II. Výchovné koncerty – praktická část

V předchozí, teoretické, části své diplomové práce jsem se věnovala historii výchovných koncertů a osobnostem, které jsou úzce spjaty s vývojem výchovných koncertů na našem území. Rozebrala jsem také základní náležitosti, které jsou nezbytné pro uspořádání kvalitního výchovného koncertu. S těmito vědomostmi jsem se rozhodla uspořádat svůj vlastní výchovný koncert pro žáky 1. stupně základní školy.

Koncert pro žáky prvního stupně musí být i vzhledem k vývojovému stádiu žáků specifický. Během mladšího školního věku (období od šesti do dvanácti let věku dítěte) probíhá velký rozvoj dětského myšlení, dítě začíná chápat různé souvislosti a propojovat je mezi sebou. Důležitá je v této době osobnost učitele, který by měl být pro děti vzorem. V tomto období žáci potřebují dostatek správné motivace, aby byli schopni práce. Výukové metody jsou úzce spjaty s vývojovou úrovní žáků. Důležitá je pestrost aktivit a činností v hodinách, často využívané jsou různé didaktické hry a soutěže.

Mnou navržený výchovný koncert je pouze určitým modelem pro tvorbu výchovných koncertů. Veškeré aspekty výchovného koncertu, jako je scénář, námět i výběr hudebního ansámblu a písní lze samozřejmě modifikovat do různých podob. Během tvorby vlastního výchovného koncertu jsem vycházela z možností konkrétního hudebního tělesa a přizpůsobovala scénář a další prvky jak možnostem ansámblu, tak možnostem dané třídy a školy, pro který byl koncert navržen.

1. Tvorba vlastního výchovného koncertu

1.1 Cílová skupina zaměření výchovného koncertu

Koncert je vystavěn tak, aby zaujal pozornost nejmladších žáků 1. stupně, využitelný je pro žáky 1. – 3 ročníku, primárně zaměřen je ale na žáky 2. třídy. Vzhledem k nízkému věku posluchačů je pravděpodobné, že se bude jednat o jednu z prvních zkušeností s koncertem takového typu. Na žáky 2. třídy se vztahují očekávané výstupy 1. období zaznamenané v RVP ČR.⁵²

⁵² Rámcově vzdělávací plán ČR [online]. 2023 [cit. 2024-04-16]. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2023/07/RVP_ZV_2023_cista_verze.docx

1.2 Název a námět výchovného koncertu

Výchovný koncert nese název *Co to hraje?* Specificky zaměřen je na dechové žesťové hudební nástroje.

Během koncertu se žáci nenásilnou formou učí základní hudební pojmy jako je tón a jeho výška a délka, dynamika a tempo. Cílem není naučit děti opakovat definice jednotlivých pojmů, ale názorně jim ukázat, co jednotlivé pojmy znamenají a proč jsou důležité pro následnou hudební praxi.

1.3 Obsahové vymezení a cíl výchovného koncertu

Obsahově je koncert zaměřen, jak již bylo výše zmíněno, na dechové žesťové nástroje. V úvodní hodině dojde k seznámení dětí s dechovými hudebními nástroji a jejich rozdělení do skupiny dřevěných a žesťových. Tyto teoretické informace poté děti využijí během samotného výchovného koncertu, kde žesťové nástroje uvidí, uslyší a budou mít možnost si vyzkoušet hru na ně. Díky zvoleným skladbám se děti naučí prakticky rozlišit jednotlivé dechové nástroje. Dále se během výchovného koncertu seznámí se základními hudebními pojmy a díky názorným příkladům je od sebe dokáží odlišit.

1.4 Ukotvení v RVP⁵³

Očekávané výstupy – 1. období:

HV-3-1-05 žák rozlišuje jednotlivé kvality tónů, rozpozná výrazné tempové a dynamické změny v proudu znějící hudby.

HV-3-1-06 žák rozpozná v proudu znějící hudby některé hudební nástroje, odliší hudbu vokální, instrumentální a vokálně instrumentální

Učivo:

Poslechové činnosti:

- Kvality tónů – délka, síla, barva, výška

⁵³ Rámcově vzdělávací plán ČR [online]. 2023 [cit. 2024-04-16]. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2023/07/RVP_ZV_2023_cista_verze.docx

- Hudební výrazové prostředky a hudební prvky s významným sémantickým nábojem – kontrast a gradace, metrické, rytmické a dynamické změny v hudebním proudu
- Interpretace hudby – slovní vyjádření – jaká je to hudba a proč je taková

1.5 Výběr skladeb

- Edvard Grieg – Peer Gynt – část Ve sluji krále hor
- Antonín Dvořák – 9. symfonie Z nového světa, 2 věta, část Largo
- The Wellerman – Novozélandská lidová píseň
- Bella Ciao – Italská lidová píseň
- Lidové písně pro 1. stupeň základních škol – Kočka leze dírou, Já jsem muzikant

Skladby pro mnou navržený a organizovaný koncert jsem vybírala především v rámci možností daného hudebního tělesa. Klíčové pro mě bylo zařazení dvou českých lidových skladeb. Díky těmto skladbám, které děti znají a běžně zpívají v hodinách hudební výchovy jsem dokázala žáky aktivizovat pomocí zpěvu. Skladba od Edvarda Griega byla zařazena z důvodu dynamičnosti. Na této skladbě bylo možno dětem názorně ukázat fungování dynamiky v hudbě. Místo této skladby by se dalo využít například dílo „Let čmeláka“, jejímž autorem je ruský skladatel Nikolai Rimskij-Korsakov. Dynamiku dokážeme také dobře názorně ukázat na vybraných skladbách Sergeje Rachmaninova. Další využitelnou a zajímavou skladbou pro dětského posluchače může být „Bolero“ od francouzského hudebního skladatele Maurice Ravela.

Dvořákovo Largo bylo zvoleno pro vytvoření určitého vyvážení rychlých a pomalých skladeb. Kromě Larga je samozřejmě možné využít jiné pomalé písně. Konkrétně by se daly využít některé klavírní skladby Frédérica Chopina, například jedna z jeho nejznámějších skladeb „Nocturne Op. 9, No. 2“.

Skladby The Wellerman a Bella Ciao byly zařazeny pro svou melodičnost. Právě na těchto skladbách si děti mohly vyzkoušet tleskání do rytmu a důležitost dodržování stejného tempa. Zároveň byly tyto skladby zvoleny pro svou popularitu mezi dětskými posluchači.

1.6 Časové vymezení koncertu

Přípravná část, která proběhne ve třídě před koncertem bude trvat jednu vyučovací hodinu, tedy 45 minut. Vlastní koncert pak bude trvat také zhruba 45 – 50 minut. Vzhledem k možnosti vyzkoušet si hru na dechové nástroje po konci koncertu je možné, že se celková doba návštěvy koncertu prodlouží, nepřesáhne však 60 minut.

2. Přípravná fáze výchovného koncertu

Přípravná fáze výchovného koncertu proběhne ve školní třídě. Celková časová dotace na přípravnou fázi je jedna vyučovací hodina (45 minut). Během této přípravné fáze si žáci zopakují názvy hudebních nástrojů a dozví se nové informace o nástrojích dechových.

2.1 Příprava na úvodní hodinu k výchovnému koncertu “Co to hraje?”

Výchovně – vzdělávací cíle

- Osvojování si základních vědomostí o hudebních nástrojích
- Osvojování si základních hudebních pojmů – dynamika, tempo, tón

Očekávané výstupy (dle RVP HV 1 období):

- Reaguje (pohybem) na znějící hudbu, vyjadřuje metrum, tempo, dynamiku, směr melodie
- Rozlišuje jednotlivé kvality tónů, rozpozná výrazné tempové a dynamické změny v proudu znějící hudby

Učivo (dle RVP HV):

- Poslechové činnosti
 - Kvalita tónů – délka, síla, barva, výška
 - Hudební výrazové prostředky a hudební prvky s výrazným sémantickým nábojem – rytmus, melodie, kontrast a gradace, rytmické a dynamické změny v hudebním proudu
 - Instrumentální hudba a hudební nástroj
 - Interpretace hudby – slovní vyjádření (jaká je to hudba a proč je taková)

Klíčové kompetence:

- Kompetence k učení – sledujeme, jak žák využívá svých zkušeností a vědomostí při skupinové práci i při samotném koncertu
- Kompetence komunikativní – sledujeme, jestli je žák schopen zformulovat a reprodukovat své myšlenky
- Kompetence sociální – sledujeme, jestli žák dokáže spolupracovat a komunikovat s učitelem, spolužáky a moderátory koncertu
- Kompetence pracovní – sledujeme, zda je žák schopen soustředit a udržet svou pozornost

Příprava hodiny předcházející výchovnému koncertu “Co to hraje”	
Téma hodiny	Dechové nástroje – zaměření na žesťové nástroje
Počet žáků	28
Ročník	2
Časová dotace	45 minut
Očekávané výstupy	<ul style="list-style-type: none"> • HV – 3-1-06 rozpozná v proudu znějící hudby některé hudební nástroje, odliší hudbu vokální, instrumentální a vokálně instrumentální
Cíl	Zopakování znalostí o dechových nástrojích
Organizační forma	Frontální výuka Skupinová výuka
Výukové metody	Metoda slovní – popis, vysvětlování

Pomůcky	Vytisknuté fotografie dechových hudebních nástrojů, hudební ukázky hudebních nástrojů
Struktura hodiny a časové rozložení	<ol style="list-style-type: none"> 1. Úvod – skupinové poznávání zvuků hudebních nástrojů (15 minut) 2. Hudební nástroje kolem nás (10 minut) 3. Dechové nástroje (10 minut) 4. Dřevěné nebo žesťové nástroje (5 minut) 5. Závěr (5 minut)
Popis vyučovací hodiny	
<p>1. Úvod – skupinové poznávání zvuků hudebních nástrojů (15 minut)</p> <p>“Věděli jste, že na světě existuje více než 1500 hudebních nástrojů?”</p> <p>Žáky rozdělíme do skupin po 4 žácích a necháme je společně si sednout k jedné lavici. Do každé skupiny dáme papír, na který připravíme čísla od jedné do jedenácti. Žákům postupně pouštíme ukázky zvuků hudebních nástrojů a necháme je ve skupině hádat, co za nástroj zrovna hraje. Ukázky pouštíme dle potřeby 2 – 3x. Dětem necháme dostatek času na společnou konzultaci slyšeného.</p> <p>Po vyslechnutí všech ukázek následuje společná kontrola. Ukázky pouštíme ještě jednou a názvy nástrojů píše učitel na tabuli. Děti společně opravují. V případě potřeby učitel ukazuje obrázky jednotlivých nástrojů, aby si žáci propojili zvuk nástroje s jeho podobou.</p>	
<p>2. Hudební nástroje kolem nás (10 minut)</p> <p>Učitel postupně vyvolává žáky, kteří znají nějaké další hudební nástroje. Postupně všechny nápady přepisujeme na tabuli. Snažíme se spolu s žáky vymyslet co nejvíc hudebních nástrojů.</p>	
<p>3. Dechové nástroje (10 minut)</p> <p>Učitel ukazuje předem připravené obrázky dechových nástrojů. Pokud ještě některé z nich chybí na tabuli, dopisujeme. Zároveň pomocí magnetů přiděláváme obrázky na tabuli. Co mají všechny obrázky společného? Jedná se o dechové nástroje. Společně podtrhneme všechny další dechové nástroje, které máme zapsané na tabuli. Diskutujeme s dětmi, co je důležité pro každý dechový nástroj.</p>	

4. Dřevěné nebo žesťové dechové nástroje (5 minut)

Poté, co žáci zjistili, že na všechny podtržené nástroje je potřeba hrát pomocí lidského dechu, necháme je hádat ještě určité podobnosti. Na tabuli jsou dechové nástroje jak dřevěné, tak žesťové. Zkusíme dětem napovídat tak, aby sami došly k tomu, že jedny nástroje jsou dřevěné a další žesťové. Vysvětlíme pojem žesť (=zastarale plech).

5. Závěr (5 minut)

V závěru hodiny zjišťujeme, zda někdo z dětí umí hrát na nějaký hudební nástroj. Zjišťujeme také, zda někdo z nich umí hrát na nějaký dechový nástroj. Nakonec se ptáme, zda by žáci chtěli vidět a slyšet, jak se na takové dechové nástroje hraje. Společně se balíme a přecházíme na místo konání výchovného koncertu.

3. Vlastní výchovný koncert

Vlastní výchovný koncert je vyvrcholením přípravné fáze. Navazuje na informace, které se žáci během přípravné fáze naučili a dále je rozvíjí. Zároveň žáky dále vzdělává a učí je nové hudební pojmy.

3.1 Aktivizace posluchačů během výchovného koncertu

Žáci jsou během výchovného koncertu aktivizováni především verbálně. Moderátor koncertu udržuje kontakt s publikem prostřednictvím otázek (*Poznáte, co je třeba tohle za nástroj? Jak myslíte, že bude taková tuba znít? Znáte písničku Kočka leze dírou?*). Pohybová aktivizace žáků probíhá během hádání výšky jednotlivých tónů (žáci si sedají do dřepu nebo naopak vstávají). Hudební aktivizace probíhá během společného zpěvu žáků a moderátora. Žáci společně s moderátorem a dalšími členy souboru zpívají známé lidové písně (Kočka leze dírou, Já jsem muzikant).

3.2 Scénář výchovného koncertu

Prostor: školní třída/ koncertní sál/ aula. Preferujeme důstojné místo s dobrou akustikou. V případě realizace koncertu ve škole je dobré dbát na to, aby koncertem nebyly rušeny ostatní třídy. Jedná se o koncert s účastí žesťů – bude to hlučné.

Účinkující: žesťový soubor Brass Quintet ve složení Jiří Cába, Kamil Brož, Jiří Šašek, Marek Kubeš a Jan Smejkal. I zde je samozřejmě prostor k modifikaci. Není nutné, aby byl koncert odehrán žesťovým kvintetem. Já jsem si toto hudební uskupení vybrala především proto, že většina členů tohoto souboru je zaměstnána jako učitelé na základních uměleckých školách, proto mají kladný vztah k dětem, umí s nimi nenásilnou formou komunikovat a ví, jakým způsobem žáky aktivizovat a udržet jejich pozornost. Zároveň je jeden z členů hudebního tělesa moderátorem akcí, proto odpadla starost s hledáním moderátora koncertu a bylo tak možné využít přímo jednoho z hudebníků. Uvědomuji si, že tato situace je ojedinělá, ve většině případů hudebníci pouze hrají a koncertem provází moderátor. I jeho osobnost je pro zdárný průběh a kvalitu koncertu velice důležitá.

Výchovný koncert “Co to hraje” se zaměřením na dechové – žesťové nástroje	
Téma hodiny	Dechové – žesťové nástroje
Počet žáků	28
Ročník	2
Časová dotace	45 minut
Očekávané výstupy	<ul style="list-style-type: none">• HV – 3-1-04 reaguje pohybem na znějící hudbu, pohybem vyjadřuje metrum, tempo, dynamiku, směr melodie• HV – 3-1-05 rozlišuje jednotlivé kvality tónů, rozpozná výrazné tempové a dynamické změny v proudu znějící hudby• HV – 3-1-06 rozpozná v proudu znějící hudby některé hudební nástroje, odliší

	hudbu vokální, instrumentální a vokálně instrumentální
Cíl	Seznámení s fungováním žesťových nástrojů a základními hudebními pojmy
Organizační forma	Koncert
Výukové metody	Názorně – demonstrační metody Dovednostně – praktické metody (umělecké činnosti)
Pomůcky	Nátrubky pro děti
Struktura hodiny a časové rozložení	<ol style="list-style-type: none"> 1. Úvod – přivítání a seznámení s nástroji (5 minut) 2. Vysoké a hluboké tóny (10 minut) 3. Dynamika (5 minut) 4. Tempo (10 minut) 5. Jak se hraje na trubku? (10 minut) 6. Závěr – rozloučení (5 minut)
Popis vyučovací hodiny	
<p>1. Úvod – přivítání a seznámení s nástroji (5 minut)</p> <p>V úvodní části výchovného koncertu se děti seznámí s muzikanty a jejich nástroji. Žáci si spolu s muzikanty zopakují názvy jednotlivých nástrojů. S pomocí moderátora zjistí, co je důležité, aby nástroj správně hrál (dech) a představí si nátrubek, jakožto jednu z nejdůležitějších částí žesťového nástroje.</p> <p><i>(Nátrubek – kovová, nálevkovitá část žesťových nástrojů, která se při hře tiskne na rty. BARVÍK, Miroslav. Stručný hudební slovník. 5. přeprac. a dopl. vyd., (1. vyd. v SNKLHU). Praha: SNKLHU, 1960, str. 230)</i></p>	

2. Vysoké a hluboké tóny (10 minut)

V této části, po úvodním seznámení s jednotlivými nástroji, rozebírají děti s moderátorem koncertu zvuk jednotlivých žesťových nástrojů.

Formou jednoduchého kvízu děti hádají, zda nástroje hrají tóny vysoké, nebo naopak hluboké. Moderátor představí dětem první nástroj a nechá je hádat, jak nástroj hraje. Pokud si děti myslí, že nástroj bude hrát spíše vysoké tóny, musí děti vyskočit, pokud si naopak myslí, že nástroj hraje hluboko, musí udělat dřep. Kvíz začíná zvukem tuby, následují trubky a končí trombon, který je pro děti malým chytákem. Po každé otázce následuje ukázka zvuku daného hudebního nástroje.

Následuje společné zahrání písně „**Já jsem muzikant**”.

Po vyslechnutí první sloky chce moderátor přidat do písně ještě nějaké tóny. Těmi tóny budou dětské hlasy. Moderátor se nejprve ujistí, zda děti znají píseň. Následuje společný zpěv s doprovodem hudebníků. Jeden z hudebníků zpívá s dětmi.

(Tón – z řečtiny, zvuk určité výšky, který vzniká pravidelným chvěním pružných těles. Výška tónu závisí na počtu kmitů – čím více kmitů za vteřinu, tím vyšší tón. BARVÍK, Miroslav. Stručný hudební slovník. 5. přeprac. a dopl. vyd., (1. vyd. v SNKLHU). Praha: SNKLHU, 1960, str. 353)

3. Dynamika (5 minut)

Po společném zpěvu následuje skladba „**Ve sluji krále hor**“ od Edvarda Griega ze suity Peer Gynt. Skladba je specifická tím, že začíná velmi potichu a postupně se stává hlasitější a hlasitější. Na to upozorňuje moderátor po konci skladby. Ptá se dětí, zda tuto skutečnost zaznamenaly a jestli někdo z nich ví, jak se tomu říká. Následně jednoduše vysvětluje, co je dynamika a proč je důležité ji dodržovat.

(Dynamika – z řečtiny, v hudbě různé stupňování nebo odstiňování síly tónu. Označuje se různými slovy a značkami (=dynamické značky). BARVÍK, Miroslav. Stručný hudební slovník. 5. přeprac. a dopl. vyd., (1. vyd. v SNKLHU). Praha: SNKLHU, 1960, str. 101)

4. Tempo (10 minut)

V následující části výchovného koncertu zmiňuje moderátor tempo a důležitost správného dodržování tempa. Názorná ukázka probíhá na skladbě „**Kočka leze dírou**”. Skladba je nejprve zahrána pouze na

trubku ve velmi pomalém tempu. Následně je zahrána ještě jednou, také pouze na trubku, ale tentokrát mnohem rychleji. Následně je vyzván trombonista, aby se přidal k trubce, ale jelikož nezná tempo, ve kterém trubka hraje, zahraje písničku velmi pomalu a poslední tóny dohrává ještě dlouho poté, co už trubka skončila. Na tomto příkladu je dětem názorně demonstrováno, co by se stalo, kdyby muzikanti nedodržovali stejné tempo a proč je tak důležité si vždy začátek písně v daném tempu odpočítat.

Následuje část 9. Symfonie od Antonína Dvořáka, část „**Largo**”.

(Tempo – z italštiny, čas, doba, rychlost. BARVÍK, Miroslav. Stručný hudební slovník. 5. přeprac. a dopl. vyd., (1. vyd. v SNKLHU). Praha: SNKLHU, 1960, str. 346)

5. Jak se hraje na trubku? (10 minut)

Po pomalém Largu přichází na řadu rychlejší a známější píseň “**The Wellerman**”. Děti jsou vyzvány, ať zkusí tleskat či dupat do rytmu tak, aby kapela stále držela stejné tempo. Po konci písně se moderátor ptá dětí, zda někdo z nich umí hrát na nějaký hudební nástroj, či dokonce na nějaký žesťový nástroj.

Následně si každé dítě vyzvedne svůj vlastní nátrubek a vyzkouší si hru na trubku, popřípadě i na trombon či tubu.

6. Závěr - rozloučení (5 minut)

V závěrečné části výchovného koncertu zazní poslední skladba „**Bella Ciao**”. Děti jsou vyzvány, ať si na své nátrubky vyzkouší doprovodit píseň stejně jako kapela. Zároveň moderátor vybidne děti k tleskání, dupání do rytmu či tanci. Po konci písně následuje prostor na dotazy dětí a následné rozloučení s hudebníky.

4. Závěrečná část výchovného koncertu

Během závěrečné části koncertu by mělo dojít k zhodnocení koncertu a zážitků s ním spojeným. Minimální formou závěrečné části výchovného koncertu by měla být společná diskuze žáků s paní učitelkou a rozebrání jednotlivých částí koncertu. Tato část je důležitá také pro umělce, kteří na koncertě vystoupili. Je vítané, aby paní učitelka napsala hudebníkům zpětnou vazbu

od sebe i od dětí, aby se hudebníci během příštích výchovných koncertů mohli například vyvarovat určitých chyb, popřípadě změnit neefektivní či nefungující části koncertu za jiné. Zároveň je ale vítané, pokud se na vlastní koncert naváže ještě v dalších hodinách. Díky následnému propojení koncertu s dalšími vyučovanými předměty můžeme prohloubit znalosti dětí a koncert využít jako vítanou formu motivace k učení se novým poznatkům. Právě pro propojení koncertu s následujícími hodinami jsem vytvořila několik vzorových příprav do různých hodin, které lze po návštěvě koncertu využít.

4.1 Integrace výchovného koncertu do hodiny českého jazyka

Příprava hodiny českého jazyka – v návaznosti na výchovný koncert „Co to hraje”	
Téma hodiny	Trollové
Počet žáků	28
Ročník	2
Časová dotace	45 minut
Očekávané výstupy	<ul style="list-style-type: none"> • ČJL – 3-1-01 plynule čte s porozuměním texty přiměřeného rozsahu a náročnosti • ČJL – 3-2-02 porovnává významy slov, zvláště slova opačného významu a slova významem souřadná, nadřazená a podřazená • ČJL – 3-3-02 vyjadřuje své pocity z přečteného textu
Cíl	Pochopení a reprodukce přečteného textu a jeho rozbor.
Organizační forma	Frontální výuka
Výukové metody	Metoda slovní – popis, vysvětlování
Pomůcky	Předem vytištěný příběh, psací potřeby

Struktura hodiny a časové rozložení	<ol style="list-style-type: none"> 1. Úvodní motivace písní a připomenutí zážitku z výchovného koncertu (10 minut) 2. Společná četba textu (10 minut) 3. Společný rozbor textu (20 minut) 4. Závěr hodiny (5 minut)
Popis vyučovací hodiny	
<p>1. Úvodní motivace (10 minut)</p> <p>Hodinu začínáme znovu navozením zážitku z návštěvy výchovného koncertu. Nejprve se žáků ptáme, zda si pamatují nějaké písně, které během koncertu zazněly a jaké z nich měli pocity. Následuje poslech skladby “Ve sluji krále hor” od Edvarda Greiga, kterou děti během koncertu vyslechly. Vedeme s dětmi diskusi o tom, jak na ně skladba působí a o čem by mohla být, když se jmenuje “Ve sluji krále hor”. Zmíníme se dětem o tom, že autor písně pocházel z Norska a ukážeme si ho na mapě. Dodáme, že k severským zemím se váže velké množství příběhů o trollech a to pravděpodobně inspirovalo autora k tvorbě.</p>	
<p>2. Společná četba textu (10 minut)</p> <p>Kdesi na úplném severu světa stály hory tak vysoké, že z jejich špiček šlo sáhnout na mraky. Výhled z těchto hor byl tak široký, že jsme mohli vidět daleko do údolí a sledovat louky, cesty, rybníky i vzdálená moře. Právě v těchto horách byla do skály vytesána sluje krále hor. Byla to obrovská kamenná pevnost, kterou obývali stateční trollové. Pevnost byla nádherná, prostorné síně byly plné zlata a diamantů. Všem trollům v této pevnosti vládl starý a spravedlivý trollí král jménem Rolf. Všichni ostatní trollové ho měli velmi rádi, byl k nim totiž velice laskavý a se vším jim uměl poradit. Trollové spolu pod jeho vedením dobře vycházeli a žili tak, aby pomáhali nejen sobě, ale také přírodě kolem velkých hor.</p> <p>Jednoho dne se ale objevila velká hrozba, která ohrozila životy všech trollů. Tou hrozbou byl velký a zlý černý drak Fang. Fang byl velice mrzutý a nebezpečný tvor, který nenáviděl všechny kolem sebe. I Fang si všimnul krásy a bohatství, které se ve Sluji krále hor skrývalo a rozhodl se ho získat pro sebe a vládnout na celými horami i údolím pod nimi.</p> <p>Jedné temné noci Fang a děsivé stíny, které mu sloužily, zaútočily na pevnost. Trollové bojovali statečně, v čele jim stál jejich král Rolf, proti drakovi ale neměli šanci. Fang zajal trollího krále a zavřel ho do vězení uprostřed hory.</p> <p>Byl tu ale jeden mladý Troll jménem Lars. Byl mnohem menší a méně odvážný než všichni ostatní trollové. Ještě než začala velká bitva, utekl ze Sluje a skrýval se v lese pod horami. Styděl se za to, že</p>	

utekl a nepomohl svému králi. Jednoho večera se ale rozhodl, že se už nechce bát a postaví se drakovi. Lars byl sice malý a bál se téměř všeho, byl ale také velmi chytrý. Věděl, že drak Fang je mnohem větší a silnější než on, proto musel vymyslet nějakou lest.

Každý malý Troll ví, že draci mají kromě zlata a jídla rádi ještě jednu věc. A tou je víno. Lars se tady vydal do nejbližší vesnice a koupil veliký sud vína, který poslal drakovi do Sluje. V noci se nenápadně proplížil až do nitra hory a počkal, dokud drak nevypil celý sud. Zanedlouho drak usnul a Larsovi se povedlo dostat se až k vězení krále Rolfa, kterého zachránil.

Když se drak začal probouzet, král s Larsem přemýšleli, co s drakem udělají. “Prosím, nezabíjejte mě!” prosil drak.

Král se dlouze zamyslel než drakovi řekl svou nabídku: “Dobrá draku. Ve Sluji je spousta práce, která vyžaduje velkou sílu. Když s námi budeš spolupracovat, nezabijeme tě.” Drak po krátkém přemýšlení souhlasil.

S drakovou pomocí se Sluj krále hor stala ještě krásnější a větší než byla. Ukázalo se, že drak je nejen silný, ale také velmi chytrý a král Rolf s jeho pomocí ještě dlouho moudře vládl.

3. Společný rozbor textu (20 minut)

Otázky na porozumění čtenému:

- A. Jak se jmenovaly hlavní postavy příběhu?
- B. Kde byla Sluj krále hor?
- C. Jak vypadala Sluj krále hor?
- D. Jak vypadal Fang?
- E. Jak se Larsovi povedlo přemoci draka?
- F. Jak to s drakem nakonec dopadlo?

Otázky pro práci s textem:

- A. Kolik slov je v první větě?
- B. Kolik vět je v posledním odstavci?
- C. Kolik je v textu celkem odstavců?
- D. Napiš 3 podstatná jména
- E. Napiš 3 slovesa

<p>F. Kolik samohlásek je ve slově „DRAK“?</p> <p>G. Kolik souhlásek je ve slově „HORA“?</p> <p>H. Jaké je opačné slovo k těmto slovům: chytrý, malý, strašidelný, zlý, silnější, zanedlouho, spravedlivý</p>
<p>4. Závěr hodiny (5 minut)</p> <p>V závěru hodiny vedeme diskusi o přečteném textu. Udělaly by děti něco jinak? Napadla by je jiná lest, pomocí které by mohli přepsat draka? Jak to asi dopadlo s Larsem? Jak si představují, že takoví trollové vypadali? Napadne vás nějaké poučení, které vyplývá z tohoto příběhu?</p>

4.2 Integrace výchovného koncertu do hodiny hudební výchovy

Příprava hodiny hudební výchovy – v návaznosti na výchovný koncert „Co to hraje“	
Téma hodiny	Rytmus a tempo – hra na tělo
Počet žáků	28
Ročník	2
Časová dotace	45 minut
Očekávané výstupy	<ul style="list-style-type: none"> HV – 3-1-02 rytmizuje a melodizuje jednoduché texty, improvizuje v rámci nejjednodušších hudebních forem
Cíl	Pohybové vyjádření rytmu, udržení stejného tempa a rytmu
Organizační forma	Frontální výuka
Výukové metody	Metoda slovní – popis, vysvětlování Metoda názorně – demonstrační – pozorování Metoda názorně – praktická – napodobování
Pomůcky	

Struktura hodiny a časové rozložení	<ol style="list-style-type: none"> 1. Úvodní motivace písní a připomenutí zážitku z výchovného koncertu (10 minut) 2. Co dokážeme zahrát na tělo? (5 minut) 3. Hra na tělo (15 minut) 4. Rytmická cvičení (10 minut) 5. Závěr hodiny (5 minut)
Popis vyučovací hodiny	
<p>1. Úvodní motivace (10 minut)</p> <p>Hodinu začínáme znovu navozením zážitku z návštěvy výchovného koncertu. Ptáme se žáků, zda si vzpomenu na píseň, kterou společně zpívali. Jednalo se o píseň „Já jsem muzikant“. Nejprve společně určíme hudební nástroje, o kterých budeme zpívat, poté si píseň společně zazpíváme.</p>	
<p>2. Co dokážeme zahrát na tělo? (5 minut)</p> <p>„Naše tělo může být také hudební nástroj. Zkusme si to.“</p> <p>Nejprve vyzkoušíme, jaké zvuky můžeme vyluzovat na vlastní tělo. Zkusíme nejprve tleskat, dupat, luskat na prsty a tleskat o stehna. Tyto zvuky zkusíme zesilovat a zeslabovat. Dále zkusíme broukat, pískat a zpívat beze slov. Opět zkusíme zesilovat i zeslabovat. Nakonec vyzkoušíme jednotlivé zvuky zrychlovat a zpomalovat.</p>	
<p>3. Hra na tělo (15 minut)</p> <p>Opět se vrátíme k písničce „Já jsem muzikant“ a zkusíme si jí doprovodit, pomocí hry na tělo. Začneme jednoduchým tleskáním do rytmu. Postupně si vyzkoušíme do písničky i dupat nebo luskat. Nyní můžeme rozdělit třídu na 3 části a nechat každou část třídy „hrát“ na jinou část těla. Pokud toto nebude žákům dělat problém, přidáváme různé variace. V závěrečné fázi můžeme nechat žáky vymyslet vlastní doprovod k písni.</p> <p>Základní verze písně, kterou můžeme dále rozvíjet:</p> <p>Já jsem muzikant a přicházím k vám z české země</p> <p></p>	

My jsme muzikanti přicházíme k vám

Já umím hrát

My umíme taky

A to na bubínek

Jak se na něj hraje?

Bumtarata, bumtarata, bumtarata bubínek

4. Rytmická cvičení (10 minut)

A. Hra „Kdo ukradl sušenky a ze stolu je vzal“

Jednoduchá hra na dodržování rytmu. Děti sedí na zemi v kruhu a tleskají o stehna. Opakují větu „Kdo ukradl sušenky a ze stolu je vzal“. Následuje dialog mezi dětmi a jedním „obviněným“. Následující jméno přidává vždy poslední „obviněný“.

Kdo ukradl sušenky a ze stolu je vzal?

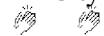
Klárka

Kdo já?

Ano ty!

Já ne!

Tak kdo?

Kdo ukradl sušenky a ze stolu je vzal?

Tomáš.

B. Hra na ozvěnu

Žáci sedí v kruhu na zemi. Učitel vytleská jednoduchý rytmus, žák po jeho pravici má za úkol zopakovat to, co vytleskal učitel a následně vytleskat svůj nový rytmus. Následuje opět žák po pravici, který zopakuje rytmus žáka předchozího (již ne učitele) a opět přidat vlastní rytmus. Takto si rytmus postupně předávají všechny děti sedící v kruhu.

5. Závěr hodiny (5 minut)

Na závěr hodiny vybereme spolu s žáky píseň, kterou by si chtěli společně zazpívat. Necháme je chvíli přemýšlet, jakým způsobem píseň doprovodí na své tělo a společně si poté zazpíváme.

4.3 Integrace výchovného koncertu do hodiny pracovních činností

Příprava hodiny pracovních činností – v návaznosti na výchovný koncert „Co to hraje”	
Téma hodiny	Výroba Panovy flétny
Počet žáků	28
Ročník	2
Časová dotace	45 minut
Očekávané výstupy	<ul style="list-style-type: none">• ČSP – 3-1-01 vytváří jednoduchými postupy různé předměty z tradičních i netradičních materiálů• ČSP – 3-1-02 pracuje podle slovního návodu a předlohy
Cíl	Výroba jednoduchého dechového nástroje fungujícího na principu Panovy flétny
Organizační forma	Frontální výuka

Výukové metody	Metoda slovní – popis, vysvětlování Metoda názorně – demonstrační – pozorování Metoda názorně – praktická – napodobování
Pomůcky	10 brček, nůžky, pravítko, fixa, lepicí páska, tempery
Struktura hodiny a časové rozložení	<ol style="list-style-type: none"> 1. Úvodní motivace a připomenutí zážitku z výchovného koncertu (5 minut) 2. Výroba Panovy flétny (35 minut) 3. Závěr hodiny (5 minut)
Popis vyučovací hodiny	
<p>1. Úvodní motivace (5 minut)</p> <p>Hodinu začínáme znovu navozením zážitku z návštěvy výchovného koncertu. Ptáme se žáků na to, jaké nástroje jsme mohli během koncertu pozorovat a co bylo důležité pro to, aby hrály.</p>	
<p>2. Výroba Panovy flétny</p> <p>Nejprve změříme jedno z brček. To zůstane našim nejdelším. Z dalšího brčka odměříme 1 centimetr a ten odstříhneme. To samé opakujeme u dalších brček, pouze s tím rozdílem, že postupně odstřiháváme 2 centimetry, 3 centimetry a tak dál. Výsledkem bude 10 postupně se zmenšujících se brček. Brčka vyskládáme od nejmenšího k největšímu na lavici a lepicí páskou spojíme v horní části k sobě. Dáváme pozor, abychom páskou nepřelepili horní díрку brčka. Jakmile bude flétna dobře držet pohromadě, pomocí temper ji můžeme nabarvit. Po zaschnutí je flétna připravena pro hru.</p>	
<p>3. Závěr hodiny (5 minut)</p> <p>Na závěr hodiny společně vyzkoušíme funkčnost Panovy flétny a pokusíme se zahrát si jednoduchou písničku.</p>	

4.4 Integrace výchovného koncertu do hodiny výtvarné výchovy

Příprava hodiny výtvarné výchovy – v návaznosti na výchovný koncert „Co to hraje”	
Téma hodiny	Společná malba při hudbě
Počet žáků	28
Ročník	2
Časová dotace	45 minut
Očekávané výstupy	<ul style="list-style-type: none"> • VV – 3-1-02 v tvorbě uplatňuje své vlastní zkušenosti, uplatňuje při tom v plošném i prostorovém uspořádání linie, tvary, objemy, barvy, objekty a další prvky a jejich kombinace • VV – 3-1-05 na základě vlastní zkušenosti nalézá a do komunikace zapojuje obsah vizuálně obrazných vyjádření, která samostatně vytvořil, vybral či upravil
Cíl	Spolupráce na tvorbě abstraktního obrazu vyjadřujícího pocity z hudby
Organizační forma	Společná skupinová práce
Výukové metody	Metoda slovní – popis, vysvětlování
Pomůcky	Velký formát balicího papíru, barvy dle vlastního výběru, štětce, holubičky
Struktura hodiny a časové rozložení	<ol style="list-style-type: none"> 1. Úvodní motivace a připomenutí zážitku z výchovného koncertu (10 minut) 2. Tvorba abstraktního obrazu (30 minut) 3. Závěr hodiny (5 minut)
Popis vyučovací hodiny	

1. Úvodní motivace (10 minut)

Hodinu začínáme znovu navozením zážitku z návštěvy výchovného koncertu. Pustíme dětem část 9. Symfonie od Antonína Dvořáka, část Largo, kterou měli možnost vyslechnout během koncertu. Diskutujeme s dětmi, jaké pocity v nich skladba vyvolává. Přiblížíme dětem, že část Largo je pouze jednou z mnoha částí celé 9. Symfonie. Mluvíme s dětmi o tom, proč a kdy Antonín Dvořák tuto skladbu napsal. Následně děti rozdělíme do skupin po 4 žácích. Každá skupina dostane jednu velkoformátovou část balicího papíru. Každou skupinu vyzveme, ať si najde své místo na zemi ve třídě a přinese si barvy dle svého výběru. Doporučené jsou temperové barvy, popřípadě vodovky, ale finální výběr necháme na dětech. Žákům také řekneme, že je na nich, jakým způsobem budou barvy nanášet, zda využijí štětců, houbiček nebo jen vlastních prstů.

2. Tvorba abstraktního obrazu (30 minut)

Po nachystání pracovního prostoru pustíme od začátku Dvořákovu 9. Symfonii a necháme děti malovat jejich pocity z hudby. Cílem je vznik velkého abstraktního obrazu, který vznikne spoluprací všech členů skupiny.

3. Závěr hodiny (5 minut)

Na závěr hodiny vystavíme vzniklé obrazy. Žáci mohou popsat, jak na ně hudba působila, proč použili jednotlivé odstíny barev či jak se při tvorbě obrazu cítili.

5. Zhodnocení vlastního výchovného koncertu

Koncert se uskutečnil 5. 4. 2024 v prostorách kulturního domu v Batelově. Koncert byl určen pro 2. třídu batelovské základní školy. Ve 2. třídě je 28 dětí, z toho dva žáci s druhým stupněm podpůrných opatření. Do třídy dochází také dva žáci ukrajinského původu, kteří mají občas problémy s porozuměním. Pro tuto konkrétní třídu to byla druhá návštěva výchovného koncertu. Poslední návštěva koncertu proběhla zhruba před rokem. Jednalo se o koncert uskutečněný v tělocvičně školy, na kterém s dětskými písněmi vystupoval jeden hudebník doprovázející se na kytaru.

Úvodní část koncertu proběhla ve třídě, odučena byla podle přiložené přípravy. Již od úvodní hodiny žáci velice kladně reagovali a spolupracovali na zadaných úkolech.

Bohužel jsem neodhadla zcela správně čas práce žáků a tak na některé aktivity nezbylo dostatek času.

Po ukončení hodiny se žáci spolu s paní učitelkou a asistentkou přesunuli do kulturního domu. Pro některé žáky to byla první návštěva kulturního domu, proto před samotným začátkem koncertu proběhla krátká „prohlídka“ prostor. Průvodní slovo koncertu zajišťoval jeden ze členů hudebního ansámblu. Po usazení dětí proběhlo krátké přivítání s hudebníky, jež moderátor koncertu představil dětem křestními jmény. Děti velice pěkně reagovaly na moderátora koncertu a od prvních chvilí nadšeně odpovídaly na jeho otázky. Rychlou kvízovou hrou, ve které hádaly výšky tónů jednotlivých nástrojů, opadl počáteční ostych. Díky této hře byly následně děti schopny rozeznat hluboké tóny tuby i vysoké tóny trubek. Děti si společně s jedním z muzikantů poté zazpívali píseň „Já jsem muzikant“. Tuto píseň jsem zařadila, protože jsem z rozhovoru s třídní učitelkou věděla, že tato píseň je u dětí velmi oblíbená a zpívají ji téměř každou hodinu hudební výchovy. Živě děti reagovaly také na píseň od Edvarda Griega „Ve sluji krále hor“ ze suity Peer Gynt. Již v počátcích skladby bylo možné pozorovat, jak si děti do rytmu podupávají či tleskají. Postupně se seznámily s pojmy jako je dynamika či tempo. Veškeré teoretické informace doplňovaly názorné ukázky, takže děti mohly na vlastní uši slyšet, jak by píseň zněla, kdyby hudebníci například nedodrželi stejné tempo skladby. Velké nadšení u dětí vzbudila předposlední píseň „The Wellerman.“ Na začátku skladby byly děti vyzvány, ať dupou či tleskají do rytmu, to se jim velmi dobře dařilo. V následující části koncertu, po otázkách, zda již někdo z dětí hrál na nějaký hudební, nebo dokonce žesťový nástroj, dostaly děti možnost vyzkoušet si, jak se na žesťové nástroje hraje. Každé dítě dostalo od členů souboru vlastní nátrubek a mohly si vyzkoušet zahrát na trubky, některé děti se dokonce nebály zahrát si na trombon či tubu. Muzikanti také ukázali dětem, jakým způsobem „hrát“ na samotný nátrubek. To se žákům velice líbilo a v samostatném hraní na nátrubky pokračovali i během poslední písně „Bella Ciao“. Nadšení z koncertu přetrvávalo dle slov třídní učitelky po celý den. Děti se dokonce společně domluvily, že uspořádají vlastní koncert a v odpolední družině ostatním zahrají na nátrubky.

Závěr

Tato diplomová práce si kladla za cíl prozkoumat historii a vývoj výchovných koncertů na našem území, především pak na území jihlavského regionu.

V teoretické části jsem se zabývala právě historickým vývojem výchovných koncertů jako takových. Zaměřila jsem se zde také na významné osobnosti, díky kterým se výchovné koncerty v průběhu let formovaly až do podoby, v jaké je můžeme vidět a slyšet dnes. Teoretická část může sloužit jako jakýsi průvodce světem výchovných koncertů. Kromě historie nabízí také vhled do nejdůležitějších aspektů tvorby výchovných koncertů. V samostatných kapitolách se zabývám náměty, scénáři a metodikou výchovných koncertů. V neposlední řadě se v diplomové práci zabývám okresem Jihlava a stavem výchovných koncertů na tomto území. Pro zjišťování aktuálního stavu výchovných koncertů na tomto území, jsem použila dotazníkové šetření na základních školách, nacházejících se v tomto okrese. Dále jsem přímo hovořila s několika pedagogy a zjišťovala názor na výchovné koncerty přímo u nich.

Vědomosti z teoretické části diplomové práce jsem pak uplatnila v praktické části práce. Praktická část je zaměřena na organizaci vlastního výchovného koncertu. Velký důraz kladu již na úvodní, přípravnou fázi koncertu, která slouží jako motivace žáků pro samotný koncert. Do diplomové práce jsem také vložila několik vzorových příprav, které umožňují navázání na zážitek z výchovného koncertu a jeho začlenění do další výuky žáků, kteří se koncertu zúčastnili.

Měla jsem velkou radost z nadšených reakcí žáků, kteří navštívili mnou organizovaný výchovný koncert. I díky této zkušenosti, která potvrdila jak výsledky dotazníkového šetření, tak názory pedagogů, si myslím, že výchovné koncerty rozhodně nejsou záležitostí minulé doby. Děti mají k živé hudbě stále velmi vřelý vztah. Pro formování hudebního vkusu je nesmírně důležité, aby žáci navštěvovali koncerty a rozšiřovali si obzory i pomocí živé hudby. A právě tuto možnost výchovné koncerty nabízí.

Seznam příloh

1. Scénář k výchovnému koncertu pro hudebníky
2. Program výchovného koncertu

1. Scénář k výchovnému koncertu pro hudebníky

(Hudebníci nastupují před publikum po usazení posledního dítěte)

Moderátor/ muzikant 1: *Dobré ráno děti, paní učitelka nám říkala, že jste se učily o dechových nástrojích, dokázal by mi někdo zopakovat, co to ten dechový nástroj vlastně je?* (Nechá děti zopakovat informace z přípravné hodiny). *Poznáte, co je třeba tohle za nástroj?* (Muzikanti zvedají své nástroje, děti by po předchozím úvodu, měly bez problémů nástroje rozeznávat)

Moderátor: *Výborně, víte, co je důležité, pro to, aby taková trubka správně hrála?* (Očekává se, že děti budou říkat věci jako vzduch, dech atp.) *Kromě dechu, je také důležitá jedna část té trubky. Věděl by někdo, jak se jmenuje?* (Sundává a ukazuje dětem nátrubek.) *Tomuhle kousku se říká nátrubek, ten musí mít každá správná trubka, jinak by pořádně nehrála. Každý nátrubek je jiný, tady velká tuba má nátrubek obrovský, ale malá trumpeta má nátrubek malý.*

Moderátor: *Každá trubka také jinak zní. Na každou trubku dokážeme zahrát jinak hluboké, nebo naopak vysoké tóny. Dokázal by někdo říct, co to je tón?* (Nechá děti vymýšlet a popisovat, co je tón). *Tón je vlastně nějaký hudební zvuk, který hudební nástroj vydává. Tón můžeme zahrát na trubku, na flétnu, na kytaru, na klavír, prostě na jakýkoliv hudební nástroj. Všechny tóny ale nejsou stejné. Každý tón může mít jinou výšku. Tón také můžeme zahrát jinak silně nebo jinak dlouze. Teď zůstaneme pouze u té výšky.*

Moderátor: *Jaký myslíte, že bude mít tón tady tuba? Myslíte, že bude vysoký nebo naopak hluboký? Kdo si myslí, že tuba bude hrát hluboko ať udělá dřep a kdo si myslí, že naopak bude znít vysoko ať si stoupne.*

Moderátor: *Tak to byly hodně hluboké tóny. Tuba je takový medvěd mezi dechovými nástroji. Dokáže hrát nízko, hluboko a bručet, jako takový medvěd. Teď zkusíme tady malou trubku. Uděláme to stejně jako předtím s tubou. Kdo si myslí, že trubka bude hrát vysoké tóny, postaví se, kdo myslí, že hluboké, udělá dřep.*

Moderátor: *Výborně! Nyní už víme, že trubka umí hrát pořádně vysoké tóny. A co takový trombon? Vidíme, že není tak velký jako tuba, ale ani malinký jako trubka, co myslíte, jak bude hrát trombon?*

Moderátor: *To byl trochu chyták že? Trombon dokáže zahrát i hluboké i vysoké tóny. Nehraje ale tak hluboko jako tuba ani tak vysoko jako trubka. Hraje prostě tak*

něco mezi. Poznal někdo z vás, co za písničku nám jednotlivé nástroje zahráli?
(Počká dokud děti neřeknou odpověď)

Moderátor: *Výborně, byla to písnička Já jsem muzikant... My vám ji teď zahrajeme všichni společně. Pozorně poslouvejte a schválně, jestli uslyšíte hluboké tóny tuby i vysoké tóny trubky.* (Kapela hraje **Já jsem muzikant**)

Moderátor: *Tak co? Povedlo se? Slyšeli jste hluboké i vysoké tóny? Zkusíme si písničku zahrát ještě jednou, ale přidáme k ní ještě nějaké tóny. Ty tóny budete tvořit vy. Ono totiž i když člověk zpívá, tak tvoří nějaký tón. A stejně jako mají nástroje různé tóny, i lidské hlasy mají různé tóny. Někdo má hlas hluboký, jako tady tuba a někdo naopak vysoký, jako třeba trubka. Teď si zkusíme dohromady zazpívat a schválně jak písnička bude vypadat, když bude najednou znít tolik tónů naráz. Já budu zpívat s vámi.* (Kapela hraje ještě jednou předchozí píseň, děti s moderátorem zpívají)

Moderátor: *Výborně, když všechny tyhle tóny a nástroje dáme dohromady, dokážeme si zahrát i docela pěkné písničky. Nyní vám hraje trochu náročnější skladbu. Jmenuje In The Hall of the Mountain King, což můžeme přeložit, jako Ve sluzi krále hor. Pořádně poslouvejte a pak si k písničce zase něco povíme* (Kapela hraje In the Hall of the Mountain King od E. Greiga)

Moderátor: *Určitě jste slyšeli, že písnička začíná hodně potichu a postupně se stává hlasitější a hlasitější. Tomu se říká dynamika. Dynamika je tedy to, jak moc silně zahrajeme jednotlivé tóny.*

Kromě dodržování správné dynamiky, musí každý muzikant také správně počítat.

Moderátor/ muzikant 2: *Jakože 2 + 2 je pět jo? Tak to umím!* (Muzikant 1 se na toho druhého nevěřicně dívá)

Moderátor 1: *Takhle počítat jsem nemyslel. I když to je také důležité. Musíme ale hlavně dodržovat stejné tempo. Když tedy hrajeme, v hlavě si pořád dokola počítáme. 1, 2, 3, 4, 1, 2, 3, 4 a pořád dokola. To je důležité, jinak by každý hrál jinak rychle a písnička by nebyla pěkná. Ukážeme si to na nějaké písničce co znáte. Znáte třeba písničku Kočka leze dírou? (Počká na odpověď dětí)*

Moderátor 1: *Zahraj nám **Kočka leze dírou** na trubku a my si k ní zkusíme zazpívat a zároveň tleskat pěkně do tempa* (Děti zpívají a tleskají spolu s moderátorem písničku kočka leze dírou)

Moderátor 1: *To nám šlo pěkně, zkusíme si jí zazpívat a zahrát ještě jednou, ale ty jí teď zkus zahrát mnohem rychleji. Děti, my teď víme, že to bude rychlejší, takže se na to můžeme připravit a zazpívat jí. (Opět se hraje a zpívá **Kočka leze dírou**)*

Moderátor 1: *Tak a teď si představte, že by se tady pan trombonista chtěl přidat a taky by si s námi chtěl zahrát. Ale protože nedával pozor, tak neví, že my už tu Kočku umíme a zpíváme a hrajeme jí rychle. Zkusíme si poslechnout, jak by to znělo. Trubka hraje rychle, protože už jí umí a trombon pomalu. (Trombon s trubkou zahrají písničku, trumpetista končí dříve a nechápavě se dívá na trombonistu, proč ještě hraje)*

Moderátor 1: *No, tak to neznělo moc pěkně. Přesně proto, je důležité dodržovat stejné tempo. To vidíme vždycky v nohách, nebo nám ho odpočítá tady trumpetista. Proto vždycky na začátku písničky vidíte, že kýve s trumpetou a ti vepředu můžou možná i slyšet, jak říká čísla.*

Moderátor 1: *Jako další skladbu si zahrajeme skladbu Largo, od Antonína Dvořáka. I v téhle skladbě je hodně důležité, abychom všichni správně počítali, ale také dodržovali správnou dynamiku, tedy hlasitost písničky. (Kapela hraje část **Largo**, Symfonie č. 9, Novosvětské od Antonína Dvořáka)*

Moderátor 1: *Teď si zahrajeme zase něco známějšího. Schválně, jestli někdo z vás pozná, co je tohle za skladbu. **The Wellerman***

Moderátor 1: *Na konec bychom vám chtěli ukázat ještě něco. Zvedne ruku ten, kdo už někdy hrál na nějaký hudební nástroj. (Nechá děti přihlásit se)*

Moderátor 1: *A teď, ať se prosím přihlásí ten, kdo už někdy hrál na nějaký dechový nástroj. Takže ruku nahoru, jestli jste hráli na trubku, trombon, nebo třeba tubu. (Opět nechá děti se přihlásit)*

Moderátor 1: *A chtěli byste si to vyzkoušet? Tady náš tubista má takovou kouzelnou krabičku a v té má nátrubek pro každého z vás, abyste si to také mohli vyzkoušet. Pojdte si teď všichni vzít své nátrubky a můžeme se pustit do zkoušení. (Děti si vyzvednou nové nátrubky. U každého muzikanta si mohou potěžkat jeho nástroj a vyzkoušet si “zahrát” na nástroj)*

Moderátor 1: *Nyní se s vámi už musíme rozloučit. Jako poslední, vám zahrajeme písničku **Bella Ciao**. Zkuste se k nám přidat a na vaše nátrubky hrát spolu s námi. Kdo chce, může tleskat, dupat nebo tančit. Je to na vás. Děkujeme za pozornost a nashledanou!*

2. Program výchovného koncertu

Teoretické poznatky pro celý výchovný koncert byly čerpány z těchto publikací:

- BARVÍK, Miroslav. *Stručný hudební slovník*. 5. přeprac. a dopl. vyd., (1. vyd. v SNKLHU). Praha: SNKLHU, 1960.
- SEDLÁK, František; KOLÁŘ, Jiří a HERDEN, Jaroslav. *Nové cesty hudební výchovy na základní škole*. Na pomoc učitelů. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977.
- HERDEN, Jaroslav; KOLÁŘ, Jiří a JENČKOVÁ, Eva. *Hudba pro děti: vysokoškolská učebnice: studium učitelství pro 1. stupeň základní školy*. Praha: Karolinum, 1992.
- HERDEN, Jaroslav. *My pozor dáme a posloucháme: Posloucháme hudbu se žáky 1. stupně zákl. školy: Kterak uši naladit, aby se srdce radovalo*. Praha: Scientia, 1994. ISBN 80-85827-56-5.

Během dnešního koncertu zazní tyto skladby:

- Ve slují krále hor (Peer Gynt) - Edvard Grieg
- Symfonie č. 9 E- moll, část Largo - Antonín Dvořák
- The Wellerman - folková píseň z Nového Zélandu
- Bella Ciao - italská lidová píseň
- Já jsem muzikant - česká lidová píseň
- Kočka leze dírou - česká lidová píseň

CO TO HRAJE?

Dechové nástroje

Vážené kolegyně a kolegové,

s radostí Vám předkládáme program k výchovnému koncertu s názvem Co to hraje? Se zaměřením na dechové (žesťové) nástroje.

Je naším záměrem, aby hudební výchova nebyla pouze o samotných hudebních aktivitách - zpěvu, hraní na nástroje, hudebně - pohybových cvičeních či tvořivém vyjádření žáků. Chceme, aby žáci mohli poznávat hudbu jako bohaté a emocionálně působivé sdělení právě skrze tyto aktivity.

Doufáme, že výchovný koncert přinese vašim hodinám hudební výchovy nové impulzy a umožní žákům setkat se s živou hudbou, jejíž autentický projev může být mimo naše pedagogické možnosti.

Kamil Brož

Trubka

Vystudoval hru na trubku na pražské konzervatoři. Působil v orchestru hraniční stráže a policie ČR. Momentálně učí hru na trubku na ZŠ v Jihlavě a Kamenici nad Lipou.

Jiří Šašek

Trombon

Vystudoval konzervatoř v Českých Budějovicích. Kromě trombonu umí hrát i na kytaru, klavír, harmoniku a bicí. Praxi sbíral například v kapele na záocenské lodi. Učí na ZŠ v Pacově.

Jiří Čába

Trombon

Působil u hudby pohraniční stráže a prošel velkým množstvím orchestrů a skupin. Mimo jiné působil také na slavných Oktoberfestech či ve vyhlášeném německém cirkuse.

Marek Kubeš

Trubka

Vystudoval konzervatoř v Českých Budějovicích. Zkušenosti sbíral u Vojenské hudby v Kroměříži. Momentálně učí hru na trubku na ZŠ v Pelněmově.

Jan Šmejkal

Tuba

Vystudoval hru na tubu konzervatoři v Českých Budějovicích. Prošel velkým množstvím různých hudebních uskupení.

Seznam obrazových příloh

1. Výchovný koncert 5. 4. 2024

1. Výchovný koncert 5. 4. 2024

Seznam použité literatury

BARVÍK, Miroslav. *Jak poslouchat hudbu*. 2. vyd. Praha: Práce, 1962.

BARVÍK, Miroslav. *Stručný hudební slovník*. 5. přeprac. a dopl. vyd., (1. vyd. v SNKLHU). Praha: SNKLHU, 1960.

BERNSTEIN, Leonard, GOTTLIEB, Jack (ed.). *O hudbě: koncerty pro mladé publikum*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996. ISBN 80-7106-120-4.

DANIEL, Ladislav. *Metodika hudební výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1992. ISBN 80-7067-098-3.

DRÁBEK, Václav. *ABC výchovných koncertů: (výchovné koncerty jako systém)*. Edice informací hudebního odboru Divadelního ústavu v Praze. Praha: Divadelní ústav, 1987.

FRIC, Ota. *Vzorný učitel František Blaha, organisátor výchovných koncertů v Gottwaldově: příspěvek k řešení některých otázek estetické výchovy ve škole. Šíření zkušeností*. Olomouc: Krajský ústav pro další vzdělávání učitelů, 1956

HERDEN, Jaroslav. *Hudba pro děti a mládež*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979.

HERDEN, Jaroslav; KOLÁŘ, Jiří a JENČKOVÁ, Eva. *Hudba pro děti: vysokoškolská učebnice : studium učitelství pro 1. stupeň základní školy*. Praha: Karolinum, 1992. ISBN 80-7066-522/X

HERDEN, Jaroslav. *My pozor dáme a posloucháme: Posloucháme hudbu se žáky 1.stupně zákl.školy : Kterak uši naladiti, aby se srdce radovalo*. Praha: Scientia, 1994. ISBN 80-85827-56-5.

HURNÍK, Ilja. *Umění poslouchat hudbu*. Praha: Supraphon, p1972, p199

JIRÁNEK, Jaroslav a HEJZLAR, Tomáš. *Světlem hudebních nástrojů: o jejich vzniku a výrobě*. Praha: Panton, 1979. ISBN 35-088-79

SEDLÁK, František; KOLÁŘ, Jiří a HERDEN, Jaroslav. *Nové cesty hudební výchovy na základní škole*. Na pomoc učitelů. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. ISBN 14-722-77

ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk. *Hry s hudbou a techniky muzikoterapie ve výchově, sociální práci a klinické praxi*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-928-6.

VOBORNÍK, Bohumil. *Didaktické problémy poslechu hudby*. 1. Pedagogická fakulta JU České Budějovice, 1993. ISBN 80-7040-064-1

ZENKL, Luděk. *ABC hudební nauky*. 8. vyd., v Editio Bärenreiter Praha vyd. 2. Praha: Editio Bärenreiter Praha, 2003. ISBN 80-86385-21-3.

ZICH, Otakar. *Estetické vnímání hudby: estetika hudby. Klasikové hudební vědy a kritiky* (Supraphon). Praha: Supraphon, 1981

Seznam internetových zdrojů

MACHKOVÁ, Rita. Socializace dětí a mládeže v nové koncepci výchovných koncertů. Vedoucí Jůzl, Miloslav. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií, Katedra pedagogiky, 2014. Dostupné také z: <http://hdl.handle.net/10563/27270>,

KUPKA, Miroslava. Specifikum výchovných koncertů Miloše A. Machka a jejich vliv na současného posluchače [online]. 6 [cit. 2024-04-09]. Dostupné z: <https://aura.ujep.cz/pdfs/aum/2016/01/10.pdf>

Filharmonie Hradec Králové [online]. [cit. 2024-04-09]. Dostupné z: <https://www.fhk.cz/>

Vzdělávací programy pro děti, dospívající i dospělé [online]. [cit. 2024-04-09]. Dostupné z: <https://www.ceskafilharmonie.cz/vzdelavaci-programy-pro-verejnost/>

Nevýchovný koncert [online]. 2023 [cit. 2024-04-11]. Dostupné z: <https://www.jihoceskedivadlo.cz/porad/2705-nevychovny-koncert>

BLAHOVÁ, Kateřina. Výchovné koncerty přibližující hudbu mladým posluchačům [online]. Brno, 2018 [cit. 2024-03-18]. Dostupné z: <https://is.jamu.cz/th/jd5d3/>. Diplomová práce. Janáčkova akademie múzických umění, Hudební fakulta. Vedoucí práce Jindřiška BÁRTOVÁ

Město Jihlava [online]. 2024 [cit. 2024-03-19]. Dostupné z: <https://jihlava.cz/>

Základní školy v okrese Jihlava [online]. 2024 [cit. 2024-03-19]. Dostupné z: <https://www.atlasskolstvi.cz/zakladni-skoly?district=jihlava&type=zakladni-skola>

Filharmonie Gustava Mahlera [online]. 2023 [cit. 2024-04-11]. Dostupné z: <https://www.f-gm.cz/>

Rámcově vzdělávací plán ČR [online]. 2023 [cit. 2024-04-16]. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2023/07/RVP_ZV_2023_cista_verze.docx